

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для самостійної роботи, практичних занять, виконання контрольних робіт з
дисципліни

«ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»

*(для студентів 3 курсу денної та заочної форм навчання
за напрямом підготовки 6.050702 «Електромеханіка»)*

ХАРКІВ – ХНАМГ – 2012

Методичні вказівки для самостійної роботи, практичних занять, виконання контрольних робіт з дисципліни «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ» (для студентів 3 курсу денної та заочної форм навчання за напрямом підготовки 6.050702 «Електромеханіка») / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: С. І. Штефан, – Х. : ХНАМГ, 2012. – 82с.

Укладач: **С. І. Штефан**

Рецензент: доц., к. е. н. І. А. Островський

Рекомендовано кафедрою економічної теорії, протокол № 3 від 12.10. 2011 р.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
1. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ, ТЕМИ ФІКСОВАНИХ ВИСТУПІВ, КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПІДГОТОВКИ....	6
ЗМ 1. Загальні основи економічного розвитку	6
ЗМ 2. Теоретичні основи мікроекономіки.....	14
ЗМ 3. Вступ до макроекономіки	20
2. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ.....	30
3. ЗАДАЧІ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	40
4. МЕТОДИ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ.....	46
5. ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ (ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ).....	49
6. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ.....	50
7. ГЛОСАРІЙ.....	70
8. ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ	77
9. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА.....	80
Додаток 1.....	81

ПЕРЕДМОВА

Дисципліна «Економічна теорія» є нормативною при підготовці бакалаврів за напрямом 6.050702 «Електромеханіка». Основною метою викладання курсу «Економічна теорія» є засвоєння студентами основних положень здійснення перетворень одних господарських форм на інші й набуття ними системних знань щодо напрямків змінних процесів, розуміння сучасних народногосподарських перетворень в Україні.

Для реалізації вищезазначеної мети, студентам пропонується перелік тем фіксованих виступів, контрольних запитань і завдань для самостійної роботи.

Методика викладання дисципліни «Економічна теорія» вимагає системного підходу до вивчення студентами кожної теми дисципліни. Для цього визначено, які питання (перш за все, принципово важливі) необхідно висвітлити на лекціях, а які доцільно винести для обговорення на семінарах і в реферативних повідомленнях.

Засвоєння студентами економічних категорій і понять – необхідна передумова успішного вивчення інших теоретичних економічних дисциплін, формування економічного способу мислення.

Семінар як специфічна форма організації навчального процесу відкриває великі можливості для поглибленого вивчення конкретних тем навчального курсу. Семінари сприяють розвитку навичок логічного мислення, навчають умінню вести наукові дискусії, обмінюватися думками щодо економічних питань зі співрозмовниками.

Методика організації навчального процесу вважає доцільним використовувати на семінарах модульно-рейтинговий контроль економічних знань, який здійснюється шляхом проведення тестування.

Підготовка рефератів передбачає різні форми роботи з конспектом лекцій, підручниками, посібниками та додатковими джерелами.

Результати самостійної роботи студентів оцінюються окремо й ураховуються під час заліку.

Самостійна робота студентів із курсу «Економічна теорія» є основним способом засвоєння навчального матеріалу в час, вільний від аудиторних занять. Перелік нових категорій і понять, як і контрольних запитань – завдань, допомагає студентам оптимально організувати самостійну роботу з вивчення економічної теорії.

Студенти заочної форми навчання обов'язково повинні виконати контрольну роботу. Варіант контрольної роботи обирається за останніми двома цифрами номера своєї залікової книжки, якщо ж номер залікової книжки закінчується на 51 – 100, то слід відняти 50. Наприклад, залікова книжка № 1275 – 50, то тема роботи № 25.

Обсяг роботи складає 20 – 24 сторінок учнівського зошита або аркушів формату А4.

Необхідним є укладання плану роботи, який передбачає наявність вступу (визначається актуальність теми і структура роботи); основної частини: 2 – 3 питання, у якій викладається основний зміст теми; висновків (підбиваються підсумки роботи); списку використаних джерел. У кінці роботи студент повинен вказати дату, коли робота подана на кафедру, і поставити особистий підпис.

Студент допускається до заліку за умов виконання усіх видів робіт, передбачених навчальним планом на семестр. При цьому необхідно підкреслити, що відвідування усіх видів навчальних занять (крім консультацій)– обов'язкове.

1. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ, ТЕМИ ФІКСОВАНИХ ВИСТУПІВ,
КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПІДГОТОВКИ

ЗМ 1. Загальні основи економічного розвитку

1.1.Предмет економічної теорії.

- 1. Предмет, методи та функції економічної теорії.**
- 2. Економічні категорії та закони.**
- 3. Ефективність використання обмежених економічних ресурсів.**

Ключові поняття: продуктивні сили, робоча сила, засоби виробництва, предмети і засоби праці, техніко-економічні, організаційно-економічні та соціально-економічні відносини, економічний закон, наукова абстракція, аналіз і синтез, економічна модель, альтернативний вибір, обмеженість ресурсів, економічні потреби суспільства, рівні економічного аналізу.

Теми до фіксованих виступів на семінарському занятті:

1. Економічні закони і економічні протиріччя.
2. Принципи економічного аналізу.
3. Сутність економічної організації виробництва. Обмеженість ресурсів та оптимальний вибір.

Контрольні запитання та завдання для самопідготовки

1. Розкрийте роль економічної теорії в системі економічних наук.
2. Назвіть об'єкт, предмет та основну цільову функцію економічної теорії.
3. Якими загальнонауковими методами послуговується економічна теорія?
4. Дайте характеристику основних спеціальних методів економічної теорії.
5. Яка роль методу наукової абстракції в пізнанні соціально-економічних процесів?
6. Яке значення мають кількісні, зокрема статистичні, методи у вивченні економічної теорії?
7. Поясніть основні принципи економічного аналізу.

8. Визначте основні економічні категорії та закони.
9. Яка функціональна роль економічної теорії в розвитку людського суспільства?
10. Схарактеризуйте економічні ресурси. Що означає їхня обмеженість?
11. Проаналізуйте Криву виробничих можливостей.
12. Поясніть сутність закону зростання потреб.
13. У чому полягає сутність закону зростання альтернативних витрат? Поясніть його дію.
14. Чому в умовах економічної кризи не діє закон зростання альтернативних витрат?

1.2 Основи економічного аналізу. Основні економічні школи

- 1. Основні економічні закони й категорії.**
- 2. Становлення й еволюція економічної теорії.**
- 3. Економічна думка в сучасній Україні.**

Ключові поняття: економічний закон, категорія, тенденція, закономірність, економіка, політекономія, вартість, ціна, закон вартості, закони грошового обміну, закони попиту та пропозиції, меркантилізм, фізіократи, класична політекономія, закон Сея, монетарне рівняння обміну, кейнсіанство, маржиналізм, монетаризм, історична школа, неоінституціоналізм, посткейнсіанство, «теорія раціональних очікувань», «теорія пропозиції».

Теми до фіксованих виступів на семінарському занятті:

1. Економічні закони й категорії.
2. Становлення економічної теорії.
3. Теоретичні засади класичної школи економічної теорії.
4. Економічна теорія Дж. М. Кейнса.
5. Характеристика основних макроекономічних теорій сучасності.
6. Плюралізм і класифікація теорій і напрямків світової економічної думки.
7. Особливості розвитку економічної теорії в незалежній Україні.

Контрольні запитання та завдання для самопідготовки

1. Що є основою розвитку економічної теорії?
2. Сформулюйте основні економічні закони.
3. Визначте сутність закону як економічної категорії.
4. Характеристика суспільного багатства як економічної категорії.
5. Коли і яким чином відбувалося становлення економічної теорії як самостійної науки?
6. Назвіть сучасні моделі розвитку економічної теорії та розкрийте їхні основні відмінності.
7. У чому полягають сутність і значення класичної школи?
8. Зробіть порівняльний аналіз меркантилізму і класичної економічної теорії.
9. Назвіть спільні та відмінні риси класичної доктрини й неокласичної теорії.
10. Сформулюйте основні положення теорії граничної корисності.
11. У чому полягав внесок Дж. М. Кейнса до світової економічної думки?
12. Які особливості розвитку економічної теорії в незалежній Україні?

1.3 Основи обміну.

1. **Характеристика суспільного виробництва.**
2. **Ефективність виробництва та її показники.**
3. **Економічні потреби й інтереси суспільства.**
4. **Сутність і типи суспільного відтворення.**

Ключові поняття: виробництво, суспільне виробництво, фактори виробництва, робоча сила, виробничі відносини, засоби виробництва, наука, техніка, науково-технічний прогрес, науково-технічна революція, зміст праці, інтенсивність праці, якість праці, характер праці, продуктивність праці, матеріалоемкість, фондоемність, матеріаловіддача, фондівіддача, електронізація, рентабельність, норма прибутку, амортизація, норма амортизації, економічна ефективність, соціальна ефективність, інформатизація, ергономіка, цивілізованість, потреби, економічні потреби, економічний інтерес,

спеціалізація, кооперація, концентрація, комбінування, інтеграція, особистий фактор виробництва, суб'єктивний фактор, процес гуманізації виробництва, мотиваційний механізм праці, багатство, національне багатство, природні ресурси, відтворення, просте відтворення, розширене відтворення, економічне зростання.

Теми до фіксованих виступів на семінарському занятті:

1. Структура та фактори суспільного виробництва.
2. Соціально-економічні показники ефективності виробництва.
3. Аналіз підходів до класифікації потреб.
4. Розвиток економічних потреб на сучасному етапі цивілізації.
5. Класифікація економічних інтересів.
6. Проблема реалізації економічних інтересів в умовах ринкової економіки.
7. Ієрархія інтересів в умовах планової економіки.
8. Взаємозв'язок потреб, виробництва та попиту.
9. Аналіз динаміки граничної корисності платоспроможних потреб.
10. Сутність і типи економічного відтворення. Засоби його виміру.
11. Структура і використання національного багатства.

Контрольні запитання та завдання для самопідготовки

1. Схарактеризуйте процес суспільного виробництва.
2. У чому полягає двоїстість процесу виробництва?
3. Що характерне для вимірювання показника ефективності витрат суспільної праці на макрорівні?
4. Як гуманізація виробництва впливає на ефективність витрат суспільної праці?
5. Як змінюються місце та роль людини у процесі становлення й розвитку постіндустріальної цивілізації?
6. Визначте основні напрямки впливу потреб на виробництво.
7. Назвіть категорії, які характеризують зміст і характер праці.

8. Назвіть основні організаційно-економічні форми реалізації суспільного поділу праці.
9. У чому полягає відмінність НТП і НТР?
10. Подайте характеристику факторів виробництва.
11. Визначте показники економічної й соціальної ефективності.
12. Дайте визначення і класифікацію економічних потреб.
13. Покажіть взаємозв'язок економічних і соціальних потреб.
14. Визначте основні напрямки впливу потреб на виробництво.
15. У чому полягає взаємозв'язок потреб та інтересів?
16. Чому постає потреба в узгодженні економічних інтересів?
17. Схарактеризуйте інтереси основних економічних суб'єктів.

1.4 Основні поняття власності. Порівняльні економічні системи

- 1. Власність як економічна категорія. Типи, форми та види власності.**
- 2. Еволюція відносин власності та їхня роль в економічному розвитку.**
- 3. Відносини власності в Україні.**
- 4. Економічна система: сутність, типи, структурні елементи.**
- 5. Формування економічної системи України.**

Ключові поняття: економічна система, соціальна система, економічні відносини, власність, механізм господарювання, адміністративно-командна система, ринкова економіка, змішана економіка, привласнення, володіння, розпорядження, користування, відчуження, тип власності, форма власності, вид власності, право власності, демонополізація, роздержавлення, акціонування, приватизація, диверсифікація форм власності, транзитивна економіка.

Теми до фіксованих виступів на семінарському занятті:

1. Економічна система суспільства.
2. Історична еволюція відносин власності.
3. Особливості розвитку відносин власності в Україні на сучасному етапі.

4. Конституція України про право власності.
5. Новітні тенденції розвитку відносин власності.
6. Характерні риси й особливості змішаної економіки.
7. Особливості формування ринкової економіки в Україні.

Контрольні запитання та завдання для самопідготовки

1. У чому полягає сутність історичної еволюції відносин власності?
2. Яку структуру мають відносини власності? Який зв'язок між привласненням і відносинами власності?
3. Що таке домінуючий об'єкт власності, і як він змінюється у загально цивілізаційному процесі?
4. Схарактеризуйте типи, форми й види власності.
5. Місце і роль державної власності в соціальноорієнтованій ринковій економіці.
6. Чим зумовлені нові тенденції розвитку відносин власності?
7. Що таке економічна система?
8. Наведіть характеристику рівнів економічної системи. Покажіть їхній взаємозв'язок.
9. Дайте порівняльний аналіз ринкової й адміністративно-командної систем. Які ланки має економічна система?
10. У чому полягає різниця між типом, формою й видом власності?
11. Що є системоутворюючим критерієм?
12. Як відбувається процес формоутворення власності?
13. Розкрийте зміст і вкажіть на економічні переваги корпоративної форми власності.
14. Покажіть переваги й недоліки ринкової системи господарювання.
15. Проведіть порівняльний аналіз ринкової й адміністративно-командної економік.
16. У чому полягають переваги соціальноорієнтованої ринкової економіки?

1.5 Функціонування конкурентного ринку

- 1. Характеристика товарного виробництва.**
- 2. Товар і його властивості.**
- 3. Гроші як економічна категорія, функції грошей.**
- 4. Ринкове господарство і його основні суб'єкти.**
- 5. Сучасний ринок: структура і функції, інфраструктура ринку.**

Ключові поняття: натуральне господарство, товарне виробництво, товар, споживна вартість товару, вартість товару, функції грошей, кредитні гроші, вексель, банкнота, раціоналістична теорія грошей, державна теорія грошей, теорія еволюційного походження грошей, валютний курс, система золотого стандарту, суперечність між конкретною й абстрактною працею, закон вартості, закони попиту та пропозиції, вартісні категорії, комерційний розрахунок, закон економії часу, закон грошового обігу, інфляція, нуліфікація, девальвація, дефляція, попит, пропозиція, процентна ставка, приватизація, аукціон, торговельно-промислова палата, торговельний дім, ярмарок, маркетинг, біржа, брокерська фірма, страхова компанія, аудиторська фірма, холдингова компанія, ринкове господарство, ринкова економіка, ринок, конкурентно-ринкове середовище, підприємництво, форми господарювання, структура ринку, менеджмент, акція, монополія, картелі, синдикати, трести, концерни, природна монополія, ринкове ціноутворення, цінова та нецінова конкуренція, антимонопольне законодавство.

Теми до фіксованих виступів на семінарському занятті:

1. Ринкове господарство як невід'ємний компонент товарного виробництва.
2. Розвиток форм вартості та виникнення грошей.
3. Сучасні зміни у грошовому обігу.
4. Ринкова інфраструктура.
5. Ринкові форми і способи ринкової поведінки економічних суб'єктів.
6. Держава як організатор конкурентних відносин.
7. Ринок як полісистемне утворення.

8. Класифікація ринків і їхні функції.
9. Ринкова інфраструктура.
10. Необхідність і сутність антимонопольної державної політики.

Контрольні запитання та завдання для самопідготовки

1. Які умови і причини існування товарного виробництва?
2. Як впливають на величину вартості товару продуктивність та інтенсивність праці?
3. Що таке проста і складна праця?
4. У чому полягає сутність вартості та споживчої вартості товару?
5. Розкрийте єдність і протилежність товару та грошей.
6. Проаналізуйте функції грошей.
7. Що таке "споживчий кошик" і як його розраховують?
8. Якими є форми виявлення рушійних сил товарного виробництва?
9. Чому система товарного виробництва – прогресивна система господарювання?
10. Які функції виконує сучасний ринок?
11. Якими є найбільш загальні елементи ринкового господарства й механізм дії останнього?
12. Чому в сучасному ринковому господарстві існують тіньові відносини та зв'язки?
13. Як співвідносяться категорії «ринок», «ринкова організація виробництва», «ринкова економіка», «ринкове господарство»?
14. Назвіть суб'єкти ринкового господарства.
15. Чому ринок – полісистемне утворення?
16. Як співвідносяться між собою різні види ринку?
17. У чому полягає значення ринкової інфраструктури?
18. Які ознаки й різновиди біржової діяльності?
19. Проведіть порівняльний аналіз конкуренції й монополії.
20. Назвіть переваги природної монополії.
21. Чому держава повинна провадити антимонопольну політику?

ЗМ 2. Теоретичні основи мікроекономіки

2.1 Фірма та форми конкуренції

- 1. Форми конкуренції й формування ринкової вартості. Класифікація ринкових структур.**
- 2. Фірма як основа підприємницької діяльності. Виробнича функція.**
- 3. Законодавство України про організаційні форми підприємств і їхні види.**

Ключові поняття: фірма, підприємство, ринкова структура, юридична особа, індивідуальне відтворення, споживання, заощадження, трансфертні платежі, життєвий цикл підприємства, санація, приватне підприємство, корпоративне підприємство, державне підприємство, приватизація, ринкова структура, досконала (чиста) конкуренція, монополістична конкуренція, олігополія, досконала (чиста) монополія, ізокванта, ізокоста, рівновага виробника, оптимальний обсяг виробництва, прибуток, дохід, ціна, валові й чисті інвестиції, інвестиційна політика, виробнича функція, закон спадної віддачі, альтернативні (вмінені) витрати, загальні, середні, граничні витрати виробництва, короткостроковий і довгостроковий періоди часу, постійні та змінні витрати.

Теми до фіксованих виступів на семінарському занятті:

1. Структура та функціонування капіталу підприємства.
2. Індивідуальне відтворення підприємства в ринковій економіці та роль маркетингу в ньому.
3. Сутність і види інвестицій.
4. Економічні витрати виробництва: сутність і види.
5. Характеристика основних типів ринкових структур.
6. Закони України про підприємство та розвиток підприємництва.

Контрольні запитання та завдання для самопідготовки

1. У чому полягає різниця в поділі капіталу на постійний і змінний, основний та оборотний?
2. Розкрийте особливості підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки.
3. У чому полягає сутність кон'юктурного циклу індивідуального відтворення підприємств?
4. Назвіть особливості малого бізнесу, у чому полягають його переваги над іншими формами господарювання?
5. Що відомо сучасній економіці про життєвий цикл підприємства?
6. У чому полягає принципова різниця між досконалою й недосконалою конкуренцією?
7. Які основні риси олігополії?
8. Які основні риси досконалої монополії?
9. Які основні риси монополістичної конкуренції?
10. Що означає нецінова конкуренція?
11. Чим визначається конкурентоспроможність підприємства?
12. У чому полягає сутність виробничої функції?
13. Що означає «рівновага виробника»?
14. У чому полягає сутність економічних витрат?
15. Визначте внутрішні та зовнішні витрати.
16. Проаналізуйте бухгалтерський та економічний підходи до аналізу витрат.

2.2 Структура бізнесу, регулювання та дерегулювання

1. **Форми організації підприємств. Поняття менеджменту та маркетингу.**
2. **Механізм регулювання та його складники.**
3. **Регулюючі функції уряду. Регулювання соціальних відносин.**

Ключові поняття: бізнес, контракт, угода, бізнес-план, рівноважна ціна, цінова конкуренція, маркетинг, план маркетингу, концепція маркетингу, сегментація ринку, стратегія маркетингу, суб'єкт управління, об'єкт управління,

менеджмент, практичний менеджмент, «ніша ринку», нецінова конкуренція, реклама, ринкова ціна.

Теми до фіксованих виступів на семінарському занятті:

1. Структура бізнес-плану підприємства.
2. Сутність і види менеджменту.
3. Основна стратегія концепції маркетингу.
4. Об'єкти та суб'єкти регулювання, цілі, методи та форми.
5. Державна політика регулювання соціальних відносин.

Контрольні запитання та завдання для самопідготовки

1. Які організаційно-правові форми бізнесу існують в Україні і за кордоном?
2. На яких засадах складається бізнес-план?
3. Назвіть структуру бізнес-плану.
4. Структура та зміст контрактів? Роль ціни рівноваги у формуванні економічних зв'язків виробника та споживача.
5. Види та призначення цін, що використовуються на ринку.
6. Що таке маркетинг підприємства та його функції?
7. У чому полягає сутність менеджменту?
8. Які основні функції менеджменту?
9. Назвіть складники економічного середовища діяльності підприємства в умовах ринкового господарювання.
10. Назвіть позаринкові форми зв'язку господарських одиниць.
11. Які виділяють рівні управління характерні для підприємства?

2.3 Попит, споживчий вибір, витрати та пропозиція

1. Попит, його фактори, закон попиту.
2. Пропозиція: поняття, фактори, закон.
3. Ринкова рівновага. Співвідношення попиту та пропозиції.
4. Еластичність попиту та пропозиції: види, методика обчислення.
5. Теорія поведінки споживача. Рівновага споживача.

Ключові поняття: попит, пропозиція, ринкова рівновага, закон попиту, закон пропозиції, детермінанти попиту та пропозиції, індивідуальний і ринковий

попит, величина попиту та величина пропозиції, еластичність попиту та пропозиції, дугова еластичність, крапкова еластичність, ступені еластичності, рівноважна ціна, суверенітет споживача, свобода вибору, рівновага споживача, кардиналістський та ординалістський підходи в теорії корисності, криві байдужості, бюджетна (цінова) лінія, рівняння доходу, гранична та загальна корисність блага, закон спадної граничної корисності, зважена гранична корисність, закони Госсена, правило максимізації корисності.

Теми до фіксованих виступів на семінарському занятті:

1. Аналіз факторів, що впливають на ринковий попит і пропозицію.
2. Ринкова рівновага. Сталість ринкової рівноваги.
3. Механізми відновлення ринкової рівноваги.
4. Кардиналістська теорія корисності.
5. Ординалістська теорія корисності.
6. Теорія корисності споживача. Закони Госсена.
7. Еластичність попиту і пропозиції: види й методи їхнього обчислення.

Контрольні запитання та завдання для самоконтролю

1. Як ринковий попит пов'язаний із суспільними потребами?
2. Розкрийте характер взаємозв'язку ринкової пропозиції та суспільного виробництва.
3. Чим відрізняються категорії «попит» і «величина попиту», «пропозиція» та «величина пропозиції»?
4. Поясніть різницю між індивідуальним і ринковим попитом.
5. Як впливають на попит нецінові фактори?
6. Наведіть класифікацію факторів ринкової пропозиції.
7. Чим зумовлена універсальність дії низки загальних факторів, що впливають як на ринковий попит, так і на ринкову пропозицію?
8. Яке значення має співвідношення ринкового попиту та ринкової пропозиції для формування мікроекономічних пропорцій?

9. Розкрийте значення поняття цінової еластичності для характеристики кількісної динаміки ринкового попиту та ринкової пропозиції.
10. Чим зумовлюється нахил і напрямок графічних кривих ринкового попиту та ринкової пропозиції?
11. Розкрийте сутність і практичне значення концепції раціонального споживача.
12. У чому полягає значення бюджетного обмеження для домогосподарства та які його основні параметри?
13. Назвіть відмінності між кількісною та порядковою концепціями корисності.
14. Проаналізуйте, як зміна доходу може впливати на попит домогосподарства?
15. Сформууйте правило максимізації корисності.

2.4 Факторні ринки та розподіл прибутку

- 1. Загальні особливості ресурсних ринків. Утворення похідного попиту.**
- 2. Попит і пропозиція на ринку праці. Види заробітної плати.**
- 3. Характеристика ринку капіталу. Прибуток і механізм його розподілу.**
- 4. Ринок землі. Земельна рента. Ціна землі.**

Ключові поняття: виробниче й особисте споживання, прибуток підприємства, мотиваційний механізм економічної діяльності, нормальний прибуток, економічний прибуток, заробітна плата, земельна рента, ціна землі, рентні платежі, номінальна та реальна заробітна плата, мінімальна заробітна плата, розрахунковий прибуток, позиковий відсоток, номінальна та реальна ставка відсотка, суспільні фонди споживання, заощадження й нагромадження, добробут населення, коефіцієнт Джині, крива Лоренца.

Теми до фіксованих виступів на семінарських заняттях:

1. Дохід у ринковій економіці. Формування й розподіл доходів.
2. Оцінка диференціації доходів і методика їхнього вимірювання.

3. Соціальна рівновага, соціальна справедливість та ефективність виробництва.
4. Утворення похідного попиту на факторних ринках.
5. Співвідношення між розрахунковим, економічним і нормальним прибутком.
6. Аналіз ринку робочої сили.
7. Ринок капіталу.
8. Види земельної ренти. Визначення ціни землі.
9. Основні напрями аграрної реформи в Україні.
10. Заробітна плата й доходи від трудової діяльності.
11. Доходи від власності. Рентні доходи.

Контрольні запитання та завдання для самопідготовки

1. У чому полягає сутність розподілу доходів?
2. Які існують форми розподілу доходів?
3. У чому полягає сутність мотиваційного механізму економічної діяльності?
4. Розкрийте сутність заробітної плати.
5. Що визначає розмір мінімальної заробітної плати?
6. Які існують форми й системи заробітної плати?
7. Які доходи може отримувати підприємець?
8. Що таке нормальний прибуток?
9. Покажіть співвідношення між розрахунковим, економічним і нормальним прибутками.
10. Дайте визначення позикового відсотка.
11. У чому полягає необхідність і сутність суспільних фондів споживання?
12. Які бувають доходи від власності?
13. Чому виникають рентні доходи?
14. Чому сімейні доходи найповніше характеризують рівень добробуту населення?

15. Дайте визначення поняття «земельна рента».
16. Які види диференційної ренти? У чому полягають їхні відмінності, що в них спільного?
17. Що таке абсолютна рента?
18. Наведіть формулу визначення ціни землі.
19. Які основні напрямки аграрної реформи в Україні.

ЗМ 3 Вступ до макроекономіки

3.1. Основи державного сектора.

- 1. Державний сектор ринкового регулювання.**
- 2. Сутність і інструменти економічної політики держави.**
- 3. Особливості сучасної економічної політики в Україні.**

Ключові поняття: загальносуспільні інтереси, економічні функції держави, економічна роль держави, економічна політика держави, формування правових інститутів держави, місцеві органи державної виконавчої влади, децентралізація повноважень, суспільні блага, місцеве самоврядування, соціально-економічна інфраструктура, централізоване регулювання, короткострокове й довгострокове державне регулювання, економічне програмування, структурне програмування, директивне програмування, «політика розвитку», політика стабілізації, структурна політика, регіональна структурна політика, політика перерозподілу доходів, зовнішньоекономічна державна політика, «політика доходів», зовнішньоекономічна рівновага.

Теми до фіксованих виступів на семінарському занятті:

1. Сутність і необхідність політики державного регулювання.
2. Економічні функції держави.
3. Форми державного регулювання економіки.
4. Моделі державної політики.
5. Види державної політики.
6. Сутність і необхідність соціальної політики.
7. Зовнішньоекономічна політика України.
8. Особливості соціально – економічної політики України.

Контрольні запитання та завдання для самопідготовки

1. Яке місце займають економічні функції в діяльності держави?
2. У чому полягає сутність економічних функцій держави?
3. Схарактеризуйте державний сектор економіки.
4. Назвіть критерії зарахування об'єкта до державного сектора.
5. Дайте визначення суспільного блага. Назвіть зовнішні ефекти й витрати.
6. У чому виражається взаємозв'язок державного регулювання з ринковим саморегулюванням?
7. Схарактеризуйте розвиток системи державного регулювання економіки.
8. У чому полягає економічна роль держави в сучасній Україні?
9. Чому політика державного регулювання є невід'ємним складником сучасних господарських систем у країнах ринкової економіки?
10. Які функції державного регулювання економіки?
11. Розкрийте основні форми державного регулювання економіки.
12. Що таке «політика доходів»?
13. Розкрийте взаємозв'язок концепції соціально – економічного розвитку країни та її економічної політики.
14. Чому інструменти політики економічного розвитку не можуть мати довгостроковий характер?
15. У чому полягає необхідність проведення структурної політики?
16. Обґрунтуйте необхідність соціальної політики держави.
17. На які цілі спрямована соціальна політика і через які інструменти вона реалізується?
18. У чому полягає сутність зовнішньоекономічної політики?
19. Що таке зовнішньоекономічна рівновага?
20. Назвіть основні інструменти зовнішньоекономічної політики.

3.2 Національний прибуток. Сукупні витрати

1.Макроекономічний рівень господарювання й система національних рахунків.

2.Методика розрахунку основних макроекономічних показників.

3.Економічна динаміка: економічне зростання, його типи і фактори.

Ключові поняття: економічне зростання, виробниче і особисте споживання, екстенсивний та інтенсивний типи економічного зростання, переважно екстенсивний або переважно інтенсивний типи економічного зростання, система балансу народного господарства, система національних рахунків, валовий внутрішній продукт (ВВП), валовий національний продукт (ВНП), чистий внутрішній продукт (ЧВП), національний дохід (НД), вироблений і використаний НД, особистий дохід (ОД), дохід кінцевого використання, номінальний і реальний ВВП, кінцевий і проміжний продукт, дефлятор, інфлятор, чистий економічний добробут (ЧЕД), резиденти й нерезиденти, додана вартість, амортизація, споживання, заощадження, інвестиції, гранична та середня схильність до споживання, гранична та середня схильність до заощадження.

Теми до фіксованих виступів на семінарському занятті:

1. Моделі макрорівноважної динаміки.
2. Сутність і типи економічного зростання.
3. Переваги системи національних рахунків.
4. Характеристика й методика розрахунку макроекономічних показників.

Контрольні запитання та завдання для самопідготовки

1. Дайте визначення економічного зростання.
2. Як розраховуються темпи економічного зростання?
3. Який тип економічного зростання реально існує?
4. Які основні типи економічного зростання?
5. У чому виражається інтенсифікація економіки?
6. Подайте визначення понять: ВВП, ВНП, ЧВП, НД, ОД, ЧЕД, кінцевий продукт, проміжний продукт. Покажіть взаємозв'язок між ними.

7. Як співвідносяться між собою: особистий дохід, що йде на використання населення, особисті заощадження, споживчі витрати населення, валові приватні інвестиції?
8. Поясніть що таке трансфертні платежі, назвіть їхні види.
9. Які податки належать до непрямих?
10. Дайте характеристику ГСС і ГСЗ. Поясніть, чому сума ГСС і ГСЗ завжди дорівнює одиниці?
11. Що відбувається в економіці, якщо обсяг доходу кінцевого використання змінюється наступним чином:
  - а) зростають ССС (середня схильність до споживання) і ССЗ (середня схильність до заощадження);
  - б) зростає ССС, а ССЗ зменшується;
  - в) ССС зменшується, а ССЗ зростає;
  - г) зменшуються ССС і ССЗ.
11. Дайте визначення поняття «мультиплікатор національного доходу».

3.3 Макроекономічні проблеми інфляції та безробіття

- 1. Циклічність ринкової економіки.**
- 2. Проблема зайнятості. Безробіття, його види.**
- 3. Сутність інфляції, її види. Вимірювання темпів інфляції.**

Ключові поняття: економічний цикл, середні та малі цикли, «довгі хвилі», економічна криза, депресія, поживавлення, піднесення, пік розвитку, економічний спад, сукупний працівник, робоча сила, інфляція, природна інфляція, галопуюча, гіперінфляція, інфляція попиту, інфляція пропозиції, внутрішня й зовнішня інфляція, збалансована й незбалансована інфляція, очікувана і неочікувана інфляція, регульована й нерегульована (руйнівна) інфляція, нуліфікація, дефляція, рефляція, стагфляція, зайнятість, повна зайнятість, часткова зайнятість, рівень зайнятості, рівень безробіття, природне безробіття, фрикційне безробіття, структурне безробіття, циклічне безробіття, попит і пропозиція робочої сили, природне й вимушене безробіття, закон Оукена.

Теми до фіксованих виступів на семінарському занятті:

1. Макроекономічна нестабільність і циклічність.
2. Зайнятість і ринок праці.
3. Зв'язок інфляції та безробіття, крива Філіпса.
4. Проблема зайнятості робочої сили та регулювання її в сучасних умовах.
5. Інфляція й антиінфляційна політика в Україні.
6. Інфляція та зайнятість населення.
7. Макроекономічна нестабільність і безробіття.

Контрольні запитання і завдання для самопідготовки

1. Що таке «економічний цикл»? Назвіть види економічних циклів.
2. Порівняйте матеріальну основу середніх і малих циклів, подайте висновки щодо специфіки кожного з них.
3. Яка структура економічного циклу?
4. Яка сутність і структура «довгих хвиль»?
5. Яке значення має теорія довгих хвиль для економічної практики?
6. Що таке зайнятість населення?
7. Чим визначаються форми й види зайнятості?
8. Визначте сутність, функції та принципи функціонування ринку робочої сили.
9. Які фактори визначають динаміку пропозиції та попиту на робочу силу?
10. Які сучасні світові тенденції розвитку ринку робочої сили, чим вони зумовлені?
11. У чому полягає особливість формування та функціонування ринку робочої сили в Україні?
12. Визначте сутність безробіття як соціально-економічного явища.
13. Які основні види безробіття?
14. Розрахуйте рівень безробіття й рівень зайнятості.
15. Чим відрізняється фактичний рівень безробіття від природного?

16. У чому полягає особливість сучасного стану безробіття в Україні?
17. Що таке система соціального захисту населення у сфері зайнятості?
18. У чому полягає сутність інфляції?
19. Які види інфляції бувають? Схарактеризуйте їх.
20. Чому інфляція є фактором макроекономічної нестабільності?
21. У чому сутність антиінфляційної політики?
22. Назвіть засоби вимірювання інфляції.
23. Чим обумовлений взаємозв'язок інфляції та зайнятості населення?
24. Чому представники сучасних економічних шкіл критикують залежності моделі Філіпса?

3.4 Попит, пропозиція, ціновий рівень, фінансова політика

- 1. Сукупний попит, його фактори.**
- 2. Сукупна пропозиція, нецінові фактори впливу.**
- 3. Макроекономічна рівновага.**
- 4. Сутність і типи фінансової політики. Фінансова політика України.**
- 5. Бюджетний дефіцит і державний борг.**

Ключові поняття: сукупний попит, сукупна пропозиція, загальна рівновага, фінансова політика, податково-бюджетна політика, державний бюджет, структура державного бюджету, види бюджету, дефіцитний бюджет, рівноважний бюджет, профіцитний бюджет, стимулююча та стримуюча фінансова політика, дискреційна та недискреційна фінансова політика, державні витрати, податки, прямі та непрямі податки, теорія Лаффера, крива Лаффера, соціальні внески, особистий прибутковий податок, податок на прибуток, мито, майнові податки, податкова політика, державні дотації, державний борг, внутрішній і зовнішній державний борг.

Теми до фіксованих виступів на семінарському занятті:

1. Сукупний попит та аналіз факторів, що на нього впливають.
2. Сукупна пропозиція та аналіз факторів впливу.
3. Макроекономічна рівновага: реальний обсяг виробництва й рівень цін.
4. Бюджетна політика України на сучасному етапі розвитку.

5. Необхідність і сутність фіскальної політики.
6. Функції і класифікація податків.
7. Сутність податкової політики держави.
8. Особливості податкової політики України.

Контрольні запитання та завдання для самопідготовки

1. У чому полягає особливість визначення категорій «сукупний попит» і «сукупна пропозиція»?
2. Як впливають нецінові фактори на сукупний попит?
3. Які нецінові фактори впливають на рівень цін?
4. Покажіть вплив нецінових факторів на сукупну пропозицію.
5. Чому крива сукупної пропозиції складається з трьох відрізків?
6. Що таке «макроекономічна рівновага»?
7. Структура державного бюджету.
8. У чому полягає сутність фіскальної політики?
9. Які види фіскальної політики? Поясніть їх.
10. Обґрунтуйте принципи оптимального оподаткування.
11. Які економічні закономірності відображає «крива Лаффера»?
12. Які функції виконують податки?
13. Назвіть класифікацію податків.
14. У чому полягає сутність податкової політики держави?
15. Як за допомогою податково-бюджетної політики можна регулювати певні соціально-економічні процеси у країні?
16. Розкрийте сутність бюджетно-податкової політики в Україні.

3.5 Гроші, грошовий обіг і грошова політика

- 1. Аналіз ринку грошей.**
- 2. Характеристика грошово-кредитної системи.**
- 3. Сутність та основні напрямки кредитно-грошової політики.**
- 4. Кредитно-грошова політика в Україні.**

Ключові поняття: грошовий обіг, безготівковий грошовий обіг, готівкові гроші, грошова система, кредитна система, грошовий капітал, банк,

банківський кредит, простий вексель, переказний вексель, трасант, тратта, ремітент, кредитор, дебітор, банківські позики, споживчий кредит, державний кредит, міжнародний кредит, депозитний, позиковий, обліковий і дисконтний кредит, банківська система, комерційні банки, спеціалізовані банки, Національний банк, інвестиційні банки, небанківські кредитно-фінансові інституції, банківські операції, кредитно-грошова політика, рівняння обігу, ліквідність банківських операцій, платоспроможність банку.

Теми до фіксованих виступів на семінарському занятті:

1. Характерні риси й особливості сучасного ринку грошей.
2. Сутність грошової системи.
3. Сутність кредитної системи.
4. Методи кредитно-грошової політики.
5. Особливості грошової реформи в Україні.
6. Кредитно-грошова політика в Україні.

Контрольні запитання та завдання для самопідготовки

1. Які грошові фонди формуються у процесі діяльності суб'єктів господарювання?
2. Чому субсидії та дотації доцільно надавати не виробникові, а споживачеві?
3. Покажіть відмінності між фінансовим і грошовим обігом.
4. Розкрийте особливості готівкового та безготівкового обігу.
5. Назвіть види готівкових грошей.
6. Особливості електронної системи грошового обігу.
7. Чому Національний банк має бути автономним від Уряду?
8. Які особливості мала грошова реформа в Україні?
9. Розкрийте особливості функціонування грошової системи в Україні.
10. Дайте визначення кредитної системи.
11. Основні форми кредиту.
12. У чому полягає взаємозв'язок комерційного та банківського кредиту?
13. Назвіть джерела формування кредитних ресурсів.

14. Яка економічна природа тимчасово вільних грошових коштів?
15. Назвіть функції кредиту.
16. Охарактеризуйте структуру банківської системи в Україні.
17. Які функції Національного банку?
18. Які роль і функції комерційного банку?
19. Розкрийте сутність основних активних і пасивних банківських операцій.
20. Який механізм державного контролю за функціонуванням банківської системи в Україні?
21. Розкрийте особливості кейнсіанської і монетаристської кредитно-грошової політики.
22. Назвіть основні напрями кредитно-грошової політики.
23. Обґрунтуйте основні методи регулювання кредиту та грошової маси.
24. У чому сутність політики «дешевих грошей» та політики «дорогих грошей»?
25. Охарактеризуйте сучасну грошово-кредитну політику в Україні.

3.6 Світова економіка й економічне зростання

- 1. Світова економіка: еволюція та фактори розвитку.**
- 2. Економічні аспекти глобальних проблем.**
- 3. Форми міжнародних економічних відносин. Платіжний баланс.**
- 4. Зовнішньоекономічні відносини і проблеми інтеграції України у світове господарство.**

Ключові поняття: міжнародна економіка, світовий ринок, світове господарство, загальнолюдські соціально-економічні цінності, глобальні проблеми, транснаціональні корпорації, міжнародний поділ праці, міжнародна спеціалізація, принцип порівняльних переваг, інтернаціоналізація виробництва, транснаціоналізація, економічна інтеграція, регіональна структура сучасного світового господарства, суперечності світового господарства, міжнародні економічні відносини, міжнародна торгівля, експорт, імпорт товарів та послуг, вивіз капіталу і міжнародна інвестиційна діяльність, прямі та портфельні інвестиції, міжнародна міграція робочої сили, науково-технічні зв'язки,

міжнародні валютні відносини, золотий стандарт, золотовалютний стандарт, валютний курс, платіжний баланс, розрахунковий баланс, торгове сальдо, резидент, нерезидент, теорії зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), СОТ (світова організація торгівлі), ЄС (Євросоюз).

Теми до фіксованих виступів на семінарському занятті:

1. Сутність глобальних проблем сучасності.
2. Сутність і форми міжнародних економічних відносин.
3. Основні теорії ЗЕД.
4. Особливості ЗЕД в Україні.
5. Платіжний баланс як відображення економічного стану країни.
6. Сучасні форми впливу та можливості розв'язання глобальних проблем людства.

Контрольні запитання та завдання для самопідготовки

1. Що таке зовнішньоекономічна політика держави?
2. Назвіть основні інструменти зовнішньоекономічної політики держави.
3. Розкрийте основні складові поняття «світове господарство».
4. Які основні характеристики і функції світової інфраструктури?
5. Які основи функціонування світового господарства?
6. Розкрийте головні суперечності світового господарства.
7. У чому полягає сутність міжнародного поділу праці?
8. Назвіть об'єктивні основи розвитку світового господарства.
9. Розкрийте суть міжнародних економічних відносин (МЕВ).
10. Назвіть основні форми МЕВ.
11. Дайте визначення платіжного балансу країни.
12. Охарактеризуйте стан платіжного балансу України.
13. У чому полягає необхідність інтеграції України у світове господарство?
14. У чому суть глобальних проблем сучасності?
15. Назвіть основні ознаки глобальних проблем.
16. Які сфери людської життєдіяльності охоплюють глобальні проблеми?

17. Яка роль загальнолюдських інтересів у розв'язанні глобальних проблем?
18. Які проблеми належать до глобальних проблем сучасності?
19. Характеризуйте ЄС.
20. Які умови для вступу у СОТ?
21. На яких підставах базується зовнішньоекономічна політика України?

2. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

ЗМ 1. Загальні основи економічного розвитку

1. Специфіку функціонування національної економіки в цілому вивчає:

- 1) метоекономіка;
- 2) мегаекономіка;
- 3) мікроекономіка;
- 4) макроекономіка.

2. На думку Арістотеля, шляхи збагачення людей вивчає:

- 1) хрематистика;
- 2) маркетинг;
- 3) економіка;
- 4) менеджмент.

3. Який пункт є зайвим при визначенні продуктивних сил:

- 1) засоби праці;
- 2) робоча сила;
- 3) засоби привласнення;
- 4) умови праці.

4. Напівфабрикати є елементом:

- 1) умов праці;
- 2) засобів праці;
- 3) предметів праці;
- 4) робочої сили.

5. До специфічних належить закон:

- 1) пропозиції;
- 2) економії часу;
- 3) середнього прибутку і ціни виробництва;
- 4) зростання потреб.

6. Вивченням наявних фактів займається:

- 1) позитивна наука;
- 2) нормативна наука;
- 3) негативна наука;
- 4) наявна наука.

7. Шлях пізнання від загального до окремого дає метод:

- 1) синтезу;
- 2) дедукції;
- 3) аналізу;
- 4) індукції.

8. Вперше категорію «політична економія» запропонував:

1) Давид Рікардо;	3) Антуан де Монкреть'єн;
2) Карл Маркс;	4) Арістотель.

9. Єдність умов, засобів і предметів праці має назву:

1) виробничі відносини;	3) продуктивні сили;
2) засоби виробництва;	4) відносини власності.

10. Абсолютні показники стандартів життя людини мають назву:

1) економічна ефективність;	3) економічний ефект;
2) соціальна ефективність;	4) соціальний ефект.

11. Панування машин і механізмів у виробництві є ознакою:

1) постіндустріальної цивілізації;	3) аграрної цивілізації;
2) індустріальної цивілізації;	4) інформаційної цивілізації.

12. З юридичної точки зору, виробнича експлуатація об'єкта є:

1) трастом;	3) користуванням;
2) володінням;	4) розпорядженням.

13. Потребами, які відповідають світовому рівню, є:

1) дійсні;	3) платоспроможні;
2) світові;	4) абсолютні.

14. Природне багатство як частина національного багатства не включає:

1) природний поділ праці;	3) природні засоби життя;
2) природні засоби праці;	4) корисні копалини.

15. Сполучення видів діяльності при складному виробництві є:

1) спеціалізацією;	3) кооперацією;
2) комбінуванням;	4) концентрацією.

16. Повернення до державної власності приватизованих об'єктів є:

1) приватизацією;	3) націоналізацією;
2) денаціоналізацією;	4) реприватизацією.

17. Який тип економічних систем не існував історично:

1) змішана;	3) перехідна;
2) патріархальна;	4) складна.

18. Матеріалоємність є підсумком відношення:

- 1) обсягів виробництва до вартості сировини й матеріалів;
- 2) вартості сировини й матеріалів до обсягу виробництва;
- 3) вартості основних фондів до вартості сировини й матеріалів;
- 4) вартості сировини й матеріалів до вартості основних фондів.

19. За теорією факторів виробництва, доходом власника капіталу є:

- 1) зарплата;
- 2) рента;
- 3) відсоток;
- 4) прибуток.

20. Натуральне господарство не спирається на:

- 1) внутрішнє споживання продукції;
- 2) розвинутий поділ праці;
- 3) безкоштовне привласнення;
- 4) відірваність суб'єктів.

21. Витрати суспільно необхідної праці визначають величину:

- 1) вартості;
- 2) споживчої вартості;
- 3) мінової вартості;
- 4) конкретної вартості.

22. Яка назва форми вартості при обміні великої кількості продуктів на єдиний товарний еквівалент:

- 1) грошова;
- 2) повна;
- 3) загальна;
- 4) проста.

23. Механізмом існування певної економічної системи є:

- 1) ринкове господарство;
- 2) ринкове середовище;
- 3) ринок;
- 4) ринкова інфраструктура.

24. Необхідність обміну товарів, які еквівалентні за вартістю, описує закон:

- 1) економії робочого часу;
- 2) вартості;
- 3) попиту;
- 4) пропозиції.

25. Функція грошей при розриві в часі актів купівлі й продажу має назву:

- 1) засіб нагромадження;
- 2) засіб платежу;
- 3) засіб обігу;
- 4) міра вартості.

26. Який пункт є зайвим при визначенні шляхів переходу від командно-адміністративної до ринкової економіки:

- 1) «великий стрибок»;
- 3) широка приватизація;

- 2) «шокова терапія»; 4) демократизація суспільного життя.

ЗМ 2. Теоретичні основи мікроекономіки

1. Поведінку окремих економічних агентів вивчає:

- 1) макроекономіка; 3) мегаекономіка;
2) мікроекономіка; 4) метоекономіка.

2. Перевага величини пропозиції над величиною попиту має назву:

- 1) дефіцит; 3) перевиробництво;
2) рівновага; 4) недовиробництво.

3. Залежність величини попиту на певний товар від ціни на інший товар вимірюється показником:

- 1) еластичності за доходом; 3) прямої еластичності;
2) перехресної еластичності; 4) супутньої еластичності.

4. Витрати, які не залежать від величини обсягу продукції, мають назву:

- 1) постійні; 3) загальні;
2) економічні; 4) бухгалтерські.

5. Валовий прибуток є підсумком:

- 1) складання виторгу і витрат; 3) відношення витрат до виторгу;
2) складання всіх витрат; 4) вирахування витрат з виторгу.

6. Капітал, який існує у вигляді цінних паперів, має назву:

- 1) фіктивний; 3) змінний;
2) реальний; 4) постійний.

7. До первісних доходів не належить:

- 1) рента; 3) зарплата;
2) стипендія; 4) відсоток.

8. Кількість життєвих благ, яку отримує споживач, описується рівнем:

- 1) отриманих доходів; 3) номінальних доходів;
2) реальних доходів; 4) фактичних доходів.

9. Теорія загальної рівності в доходах має назву:

- 1) егалітарна; 3) оптимальна;
2) роулсіанська; 4) утилітарна.

10. Ринкова структура з малою кількістю продавців і безліччю покупців є:

1) поліполією;	3) олігополією;
2) монополією;	4) дуополією.

11. Нестійке монополістичне об'єднання без визначення домінуючого товару має назву:

1) конгломерат;	3) концерн;
2) синдикат;	4) трест.

12. Ринкова структура з єдиним покупцем і єдиним продавцем є:

1) монополією;	3) монопсонією;
2) двохсторонньою монополією;	4) дуополією.

13. Продукт має корисність, якщо він:

- 1) відображає закон попиту;
- 2) є доступним за ціною для споживача;
- 3) потребує зростаючої кількості ресурсів для виробництва;
- 4) здатний задовольнити будь-яку потребу споживача.

14. Загальна корисність зростає тільки у разі, якщо гранична корисність:

1) зменшується;	3) є величиною позитивною;
2) збільшується;	4) збільшується повільними темпами.

15. Нахил бюджетної лінії відображає:

- 1) кількість одного блага, яку споживач згоден поміняти на таку ж кількість іншого блага, щоб залишитися на тому ж рівні споживання;
- 2) межі можливого споживання двох благ при певних цінах на них;
- 3) співвідношення цін двох благ;
- 4) підвищення граничної норми заміщення одного блага іншим.

16. Сутність першого закону Госсена полягає в тому, що в процесі споживання корисність кожної наступної одиниці блага:

1) спадає;	3) прагне до оптимуму;
2) зростає;	4) усе перелічене неправильне.

17. Сутність другого закону Госсена полягає в тому, що споживач для отримання максимальної корисності від споживання різних благ повинен :

- 1) урівнювати загальні корисності від споживання кожного блага, враховуючи їх ціни;
- 2) споживати блага за мірою спадання корисності, враховуючи ціни благ;
- 3) урівнювати граничні корисності відносно цін усіх спожитих благ;
- 4) споживати спочатку найкорисніші та дешеві блага, поступово переходячи до більш дорогих та менш корисних.

18. Максимум задоволення потреби досягається коли:

- 1) $MU = 0$;
- 2) MU мінімальна;
- 3) MU максимальна;
- 4) усе перелічене неправильне.

19. Якщо дохід споживача зростає, то залежність «дохід-споживання» для неякісного товару має вигляд лінії:

- 1) із позитивним нахилом;
- 2) горизонтальної;
- 3) із негативним нахилом;
- 4) вертикальної.

20. Цінова еластичність попиту на товар вимірюється чутливістю величини попиту до змін:

- 1) ціни товару;
- 2) уподобань і переваг споживачів;
- 3) доходу споживача;
- 4) цін на інші товари.

21. Крива пропозиції фірми зсунулась таким чином, що пропозиція товару зменшилась, а виручка фірми збільшилась. Таке можливе, якщо:

- 1) пропозиція нееластична за ціною;
- 2) пропозиція еластична за ціною;
- 3) попит нееластичний за ціною;
- 4) попит еластичний за ціною.

22. Еластичність попиту за доходом залежить від:

- 1) ціни товару;
- 2) рівня грошового доходу споживача;
- 3) уподобань споживача;
- 4) пропозиції певного товару.

23. Якщо коефіцієнт перехресної еластичності попиту за ціною більше, ніж нуль, то товари є:

1) субститутами;	3) комплементарними;
2) незалежними;	4) нормальними.

24. При зростанні обсягів виробництва ізокванта буде пересуватися:

1) угору праворуч;	3) униз праворуч;
2) угору ліворуч;	4) униз ліворуч.

25. Постійні витрати фірми – це:

- 1) видатки на ресурси за цінами, які діяли на момент їх придбання;
- 2) мінімальні витрати виробництва будь якого обсягу продукції за найбільш сприятливих умов виробництва;
- 3) витрати, які має фірма навіть у тому випадку, коли продукція не виробляється;
- 4) неявні витрати;
- 5) жодна з відповідей не є вірною.

26. Перевага в місцезнаходженні земельних ділянок обумовлює отримання:

1) першої диференційної ренти;	3) абсолютної ренти;
2) другої диференційної ренти;	4) монопольної ренти.

ЗМ 3. Вступ до макроекономіки

1. Який пункт є зайвим при визначенні видів суспільного відтворення:

1) складне;	3) звужене;
2) просте;	4) розширене.

2. Економічний прогрес, пов'язаний з непогіршенням соціально-економічного стану суспільства, має назву:

1) економічний розвиток;	3) сталий розвиток;
2) економічне зростання;	4) розширене відтворення.

3. Сума нових вартостей, що створені резидентами всередині країни, є:

1) сукупним суспільним продуктом;	3) валовим національним продуктом;
2) валовим внутрішнім продуктом;	4) національним доходом.

4. Використання частини доходу для розвитку виробництва є:

1) споживанням;	3) відтворенням;
2) нагромадженням;	4) заощадженням.

5. Теорія “довгих хвиль” в економіці пов’язана з роботами:

1) Ф. Кене;	3) К. Маркса;
2) М. Туган-Барановського;	4) М. Кондратьєва.

6. Величина працездатного населення країни у працездатному віці оцінює:

1) трудовий потенціал;	3) трудові ресурси;
2) зайнятість;	4) рівень працездатності.

7. Штучне стимулювання інфляції є:

1) рефляцією;	3) дезінфляцією;
2) дефляцією;	4) стагфляцією.

8. Перевага доходів державного бюджету над видатками має назву:

1) баланс;	3) профіцит;
2) дефіцит;	4) рента.

9. Яку назву має організація країн-експортерів нафти:

1) ОПЕК;	3) ООН;
2) ОБСЄ;	4) ОЧЕС?

10. Який пункт є зайвим при визначенні типів міжнародних економічних відносин:

1) традиційні;	3) синтезовані;
2) перехідні до стратегічних;	4) тактичні.

11. Більш інтенсивне використання ресурсів орієнтує на експорт згідно з:

1) теорією абсолютних переваг;	3) теорією меркантилізму;
2) теоремою Хекшера-Оліна;	4) теорією порівняльних переваг.

12. Статистичний документ, який відображає міжнародний рух коштів з урахуванням підсумків минулих років, має назву:

1) платіжний баланс;	3) розрахунковий баланс;
2) торговельний баланс;	4) державний бюджет.

13. До статей поточних операцій платіжного балансу не належить:

1) рух капіталів;	3) рух факторних доходів;
2) рух послуг;	4) рух товарів.

14. Інвестиції, які дають право контролю за діяльністю іноземного підприємства, є:

1) портфельними;	3) резервними;
2) прямими;	4) іноземними.

15. Стимулювання національного виробництва та експорту і стримування імпорту притаманні політиці:

1) вільної торгівлі;	3) фритредерства;
2) націоналізму;	4) протекціонізму.

16. Спільне використання тарифних і нетарифних обмежень для третіх країн є ознакою:

1) митного союзу;	3) економічного союзу;
2) зони вільної торгівлі;	4) спільного ринку.

17. Членом яких міжнародних організацій є зараз Україна:

1) Європейський Союз;	3) Рада Європи;
2) НАТО;	4) СНД.

18. До непрямих податків належать:

1) прибутковий податок з фізичних осіб;	3) податок на прибуток;
2) акцизний збір;	4) пеня.

19. Взаємозв'язок безробіття та інфляції ілюструє:

1) крива байдужності;	3) крива Лоренца;
2) крива Лаффера;	4) крива Філіпса.

20. Перевага доходів державного бюджету над його видатками є:

1) дефіцитом;	3) профіцитом;
2) надлишком;	4) компенсуванням.

21. За чинним законодавством банківська система України є:

1) дворівневою;	3) трирівневою;
2) чотирирівневою;	4) одnorівневою.

22. Валовий внутрішній продукт (ВВП) – це:

- 1) сума всіх кінцевих товарів і послуг;
- 2) сума всіх реалізованих товарів;
- 3) сума всіх вироблених товарів і послуг;
- 4) сукупна ринкова вартість кінцевої продукції та послуг, що вироблені резидентами країн за рік.

23. До складу ВВП, який обчислюється за методом доходів, належить:

- 1) змішаний дохід;
- 2) чистий експорт;
- 3) чисті неприбуткові податки;
- 4) валові внутрішні інвестиції.

24. Валовий національний дохід (ВНД) – це:

- 1) сума внутрішніх первинних доходів плюс внутрішні трансферти;
- 2) сума внутрішніх і зовнішніх первинних доходів;
- 3) сума внутрішніх первинних доходів;
- 4) сума всіх первинних доходів плюс чисті поточні зовнішні трансферти.

25. Із переліченого елементом особистого доходу є:

- 1) чисті відсотки;
- 2) соціальні зовнішні трансферти;
- 3) заощадження;
- 4) рента.

26. Дефлятор ВВП дорівнює відношенню:

- 1) реального ВВП до номінального;
- 2) номінального ВВП до ВНД;
- 3) номінального ВВП до реального;
- 4) реального ВВП до ВНД.

27. Особистий дохід –це:

- 1) сума заощаджень приватних осіб;
- 2) весь дохід, призначений на особисті споживчі витрати після сплати податків;
- 3) дохід, отриманий домашніми господарствами протягом певного року;
- 4) сума заощаджень приватних осіб.

28. Номінальний ВВП визначається за цінами:

- 1) попереднього року;
- 2) наступного року;
- 3) поточного року;
- 4) базового року.

29. Якщо людина звільнилася з роботи за власним бажанням, то виникає безробіття:

1) структурне;	3) фрикційне;
2) циклічне;	4) природне.

30. Економічне зростання – це:

- 1) еволюція економічної системи в цілому;
- 2) характер використання продуктивних сил суспільства;
- 3) приріст обсягу виробництва за рахунок збільшення продуктивності праці, капіталу і технічних нововведень;
- 4) зростання номінального ВВП.

3. ЗАДАЧІ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання 1. Дайте графічний та логічний аналіз кривої виробничих можливостей.

Завдання 2. Класифікуйте економічні потреби за наступними принципами:

- 1) за характером виникнення;
- 2) за способом задоволення;
- 3) за участю у відтворювальному процесі;
- 4) за суб'єктом проявлення;
- 5) за ступенем реалізації;
- 6) за порядком задоволення.

Задача 1. Вартість виробленої продукції складає 10000 гривень, вартість основних фондів, за допомогою яких вона вироблена, – 2000 гривень. Розрахуйте величини показників фондівіддачі та фондомісткості.

Задача 2. Визначте показники: продуктивності праці (ПП), фондівіддачі (ФВ), фондомісткості (ФМ), фондоозброєності (ФО), матеріаломісткості (ММ), матеріаловіддачі (МВ), рентабельності (Р), якщо:

- обсяг реалізованої продукції (П)	- 1000 грн.;
- вартість основних фондів (ОФ)	- 600 грн.;
- вартість сировини й матеріалів (М)	- 200 грн.;

- собівартість продукції (СС) - 900 грн.;
- кількість працівників (К) - 20 осіб.

Задача 3. Побудувати криву попиту, якщо залежність між ціною та величиною попиту є такою:

Ціна товару (грош. одиниць)	3	5	8	10	12
Обсяг попиту (одиниць товару)	25	20	16	10	5

Задача 4. Попит та пропозиція на ринку певного товару задані у вигляді функцій: $Q_d = 300 - p$; $Q_s = -60 + 8p$. Визначити аналітично та графічно точку рівноваги на цьому ринку. Як зміниться ситуація на ринку, якщо буде встановлено фіксовані ціни: а) $P_1 = 35$ гр. од.; б) $P_2 = 45$ гр. од.

Задача 5. Функція попиту має вигляд : $Q_d = 9 - p$. Функція пропозиції:

$Q_s = 2p - 6$. Визначити рівноважну ціну та рівноважний обсяг продажу. Припустимо, що на цей товар введено потоварний податок, що сплачує виробник у розмірі 3 грошові одиниці. Визначити ціну брутто, ціну нетто, обсяг продажу, величину податкових надходжень та долі в них споживача і виробника.

Задача 6. Попит та пропозиція на ринку певного товару задані аналітично:

$Q_d = 7 - p$; $Q_s = p - 1$. Визначити рівноважну ціну та обсяг продажу. Припустимо, що за кожну вироблену одиницю товару виробник отримує з бюджету 2 грошові одиниці субсидій. Визначити ціни з субсидією та без, обсяг продажу, розмір субсидій.

Задача 7. Функція попиту має вигляд: $Q_d = 200 - 5P$, а функція пропозиції:

$Q_s = -10 + P$. Визначити ринкову рівновагу усіма можливими способами.

Задача 8. Визначити коефіцієнт еластичності за ціною, якщо при ціні 5 грошових одиниць попит становить 16 тис. одиниць продукції на рік, а за ціною 4 грошові одиниці – 18 тис. одиниць продукції на рік. Охарактеризуйте ступінь отриманої еластичності попиту. Яку цінову політику доцільно поводити виробнику?

Задача 9. Визначте і проаналізуйте коефіцієнт еластичності попиту за доходом, якщо функція попиту має вигляд: $Q_d = 4 + 3I$, а доходу: $I = 2$.

Задача 10. Припустимо, що дохід споживача становить 9 грн. Він купує два товари (А та В), ціни яких: $P_A = 1$ грн., $P_B = 2$ грн. У таблиці представлені дані про граничну корисність товарів А та В. Визначити рівноважний набір товарів А та В для споживача.

Одиниці товару (шт.)	МИ _А (ютілей)	МИ _В (ютілей)
1	18	34
2	16	30
3	14	28
4	12	26
5	10	24
6	8	20

Задача 11. Визначити коефіцієнт еластичності попиту точковий за $P_1 = 5$ грн. та дуговий, якщо $P_2 = 4$ грн., а попит задано аналітично: $Q_d = 14 - 2p$, де Q_d – величина попиту; p – ціна товару.

Завдання 3. Побудуйте криві загальних, середніх та граничних витрат та покажіть на них дію закону спадної віддачі.

Завдання 4. Побудуйте виробничу функцію з двома змінними факторами.

Завдання 5. Проаналізуйте графічно і аналітично динаміку загального, середнього і граничного продуктів.

Задача 12. Заповніть таблицю:

Q (обсяг виробництва)	ТС (загальні витрати)	FC (постійні витрати)	VC (змінні витрати)	AFC (середні постійні витрати)	AVC (середні змінні витрати)	ATC (середні загальні витрати)	MC (граничні витрати)
0	50						
1	65						
2	75						
3	125						

Задача 13. У таблиці наведені дані про витрати виробництва у довгостроковому періоді.

Обсяг виробництва (шт.)	Витрати виробництва (грн.)		
	Загальні	Середні	Граничні
0	0		
1	32		
2	58		
3	82		
4	140		
5	228		
6	352		

1) Визначити розмір довгострокових середніх та граничних витрат, данні занести у таблицю.

2) Побудувати криві довгострокових витрат.

3) За яким обсягом виробництва довгострокові витрати будуть мінімальними.

Задача 14. За даними таблиці визначити ринкову ціну, загальні, змінні та середні витрати. Визначити форму поведінки фірми (збільшити обсяг виробництва, скоротити обсяг виробництва, припинити виробництво).

P	Q	TR	TC	FC	VC	AC	AVC	MC
	1000	5000		1500			5.5	5.0

Задача 15. Розрахуйте величини середніх постійних, середніх змінних і середніх загальних витрат, якщо фізичний обсяг продукції склав 12 одиниць, а обсяг змінних і постійних витрат відповідно 72 і 84 гривні.

Задача 16. До якої категорії витрат можна віднести наступні витрати:

- амортизаційні відрахування 4 тис. грн.;
- видатки на сировину та матеріали 330 тис. грн.;
- видатки на заробітну плату найманих працівників 100 тис. грн.;
- видатки на обладнання 400 тис. грн.;
- зарплата управлінського персоналу 50 тис. грн.;
- орендна плата 12 тис. грн.;
- транспортні видатки 28 тис. грн.;
- страхові внески 10 тис. грн.;
- видатки на рекламу 15 тис. грн.

Визначити величину витрат за категоріями.

Задача 17. Номінальна заробітна плата підвищилася за рік на 15 відсотків, ціни на товари та послуги знизилися за рік на 10 відсотки. Як зміниться реальна заробітна плата?

Задача 18. Визначити величину ВВП гіпотетичної економіки, якщо:

валовий випуск становить – 1000 од.

матеріальні втрати – 500 од.

непрямі податки – 200 од.

субсидії – 100 од.

Задача 19. Номінальний ВВП – 2 млрд. грн. Ціни за рік знизились на 10%.

Визначити дефлятор ВВП та величину реального ВВП.

Задача 20. ЧНП гіпотетичної економіки становить 400 од., імпорт – 50 од., споживчі витрати – 250 од., державні витрати – 100 од., експорт – 40 од., амортизаційні відрахування – 10 од., чисті інвестиції – 60 од., непрямі податки – 30 од., особисті податки – 20 од., валовий прибуток – 200 од., податки на прибуток – 60 од., чистий прибуток – 120 од., трансфертні платежі – 50 од. Визначити величини ВВП, НД, ОД, ДПСП.

Задача 21. Визначити рівень безробіття, рівень зайнятості, природний рівень безробіття, рівень повної зайнятості, якщо:

- населення країни – 10 млн. чоловік;
- непрацездатне населення та ті, що вибули з робочої сили, – 4 млн. чол.;
- фрикційно безробітні – 0,4 млн. чол.;
- структурно безробітні – 0,2 млн. чол.;
- циклічно безробітні – 0,2 млн. чол.

Задача 22. Дефлятор 2004 року (11) – 1,1. Дефлятор 2005 року (12) – 1,2.

Визначити середньорічний темп інфляції та кількість років, що знадобиться для збільшення інфляції вдвічі.

Задача 23. Реальний ВВП гіпотетичної економіки – 200 од.

Рівноважний ВВП – 300 од.

Гранична схильність до споживання (MPC) = 0,6.

Визначити величину інвестицій, що забезпечує рівноважний ВВП.

Задача 24. Грошова маса складає 2 млрд. грн. Грошова одиниця у середньому робить 4 оберти ($V = 4$) за рік. Обсяг виробництва становить 500 млн. од.

Визначити середню ціну, а також її зміну при зростанні грошової маси на 20% та зниженні фізичного обсягу виробництва на 10%.

Задача 25. Визначте величини грошових агрегатів M_0 , M_1 , M_2 , M_3 , L , якщо в обігу знаходяться наступні елементи:

1) строкові вклади великих розмірів	– 350;
2) готівка	– 200;
3) цінні державні короткострокові папери	– 170;
4) поточні вклади	– 200;
5) строкові вклади малих та середніх розмірів	– 100.

Задача 26. ВВП гіпотетичної економіки становить 7500 грошових одиниць. Визначити величини ЧВП, НД, валових та чистих інвестицій, якщо споживчі витрати – 2300 гр. од., державні витрати склали – 1100 гр. од., чистий експорт – 105 гр. од., амортизація – 180 гр. од., імпорт – 85 гр. од., непрямі податки – 180 гр. од.

Якими є темпи зростання ВВП, якщо ВВП попереднього року становив 7000 грошових одиниць?

Задача 27. Номінальний ВВП – 2 млрд. дол. Ціни зменшились за рік на 10%.

Визначити дефлятор і реальний ВВП.

Завдання 6. Проаналізуйте доходи і витрати бюджету України у минулому році. Які були пріоритетні напрями розвитку?

Завдання 7. Проаналізуйте ситуацію, яка склалася на ринку землі у Харківському регіоні. Які фактори впливають на формування ціни землі у регіоні? Схарактеризуйте основні елементи інфраструктури ринку землі.

Задача 28. Розрахуйте величини курсу гривні до американського долара за прямим і зворотним котируваннями, використовуючи принцип паритету купівельної спроможності (ПКС), якщо стандартний набір споживчих благ в США коштує 1000 доларів, а в Україні – 7500 гривень.

Задача 29. Користуючись даними таблиці, розрахуйте реальний, номінальний ефективний і реальний ефективний курси гривні до американського долара за прямим котируванням при наступних даних:

Рік	e_n (номінальний курс за прямим котируванням)	$I_{\text{США}}$ (дефлятор у США)	$I_{\text{Укр}}$ (дефлятор в Україні)	W_i (частка долара США в розрахунках України)
2009	1 : 5	1,1	1,2	0,7
2010	1 : 4	1,0	2,0	0,7

4. МЕТОДИ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

Для визначення рівня засвоєння студентами навчального матеріалу використовуються наступні форми і методи контролю й оцінки знань:

- оцінювання роботи студента на практичних заняттях;
- поточне тестування зі змістових модулів;
- розв’язання задач;
- складання заліку.

Оцінка знань студентів з дисципліни «Економічна теорія» здійснюється відповідно до вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Система базується на здійсненні наскрізного поточного контролю. Підсумковою оцінкою поточного контролю є оцінка за модуль.

Поточне оцінювання знань студентів здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірити рівень підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Об’єктами поточного контролю є: активність та результативність роботи студента протягом семестру над вивченням програмного матеріалу, відвідування занять; виконання завдань на практичних заняттях; виконання завдань поточного контролю.

Рейтингова система оцінки знань студентів є частиною нових технологій навчання, яка значною мірою відповідає новим соціально-правовим умовам, спрямована на підвищення виховної ролі навчальної дисципліни, стимулює самостійну роботу студентів, спонукає їх до ініціативи. Рейтингова система

містить в собі не тільки оцінку успішності навчання, але й активізує студентів на придбання заохочувальних балів, посилює соціально-психологічні стимули, враховує несумлінність у навчанні за допомогою штрафних балів.

Одним з елементів рейтингової системи є тестовий контроль знань, умінь і навичок студентів, який дозволяє ефективно й об'єктивно оцінювати успішність студентів. Критерії оцінювання тестових завдань залежать від їх типу.

Тест-завдання закритої форми різняться за принципами побудови, а відповідно мають і різні оцінювальні бали.

Прості альтернативні тест-завдання використовують для перевірки правильності вибору або прийняття рішення у згорнутій формі та передбачають наявність двох варіантів організації відповіді типу «так – ні»; «правильно – неправильно» тощо. Оцінюються в 1 бал.

Тест-завдання з простим множинним вибором за принципом класифікації використовують тоді, коли кількість можливих варіантів відповідей менш трьох, але відповідь складніша, ніж відповідь типу «так – ні». Їх доцільно використовувати під час перевірки умінь вільно орієнтуватися у групі схожих понять, явищ, процесів тощо. Оцінюються в 1 бал.

Тестові завдання на відповідність (на асоціативні зв'язки) дають можливість установити знання фактів, взаємозв'язків та знання термінології, позначень, методик тощо. Оцінюється в 1 бал одна правильна відповідь.

Тестові завдання, побудовані за принципом запитань із множинними відповідями. Тестові завдання з множинними відповідями «правильно – неправильно» використовуються у ситуаціях, коли відповіді або рішення можуть бути тільки правильними або неправильними, не мають жодних відтінків і є категоричними. Крім того, досить часто на запропоновані запитання існує декілька правильних відповідей. У такому разі вважається, що тестується глибина знань, розуміння різних аспектів явищ, процесів тощо. Завдання цього типу містять основу, до якої, як правило, пропонується чотири пронумеровані відповіді. Така основа може подаватися у формі твердження, фрагмента тексту, ілюстрації тощо. Відповіді повинні бути тільки правильними

або тільки неправильними (на відміну від ТЗ з однією найбільш правильною відповіддю). Оцінюються в 5 балів.

Умовою допуску до заліку є позитивні оцінки з поточного контролю знань за змістовими модулями. За умов кредитно-модульної системи організації навчального процесу до підсумкового контролю допускаються студенти, які набрали в сумі за всіма змістовими модулями більше 30% балів від загальної кількості за модулем (або більше 50% балів з поточного контролю за всіма змістовими модулями).

Для підсумкового оцінювання знань використовують двобальну національну шкалу («зараховано», «не зараховано») і стобальну шкалу оцінювання ECTS. Підсумок є сумою накопичених балів за поточними змістовими модулями. При незгоді студента і його бажанні змінити накопичену суму балів проводиться залік у письмовій формі за заліковими білетами, які містять два теоретичні питання, тести і задачу, або за підсумковим тестовим завданням, що дає можливість здійснити оцінювання знань студента з усієї дисципліни.

Залікові відповіді за білетами оцінюються за 4-бальною системою за національною шкалою, тестові завдання – за 100-бальною системою оцінювання за шкалою ECTS. В обох випадках оцінки згідно з методикою переведення показників успішності знань студентів перекладаються у відповідну систему оцінювання.

Шкала перерахунку оцінок результатів навчання в різних системах оцінювання

% набраних балів	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
більше 90 – 100 включно	Відмінно	A
більше 80 – 90 включно	Добре	B
більше 70 – 80 включно		C
більше 70 – 60 включно	Задовільно	D
більше 60 – 50 включно		E
більше 25 – 50 включно	Незадовільно з можливістю повторного складання	FX
Від 0 до 25 включно	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом	F

5. ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ (ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ)

1. Предмет, методи і функції економічної теорії.
2. Історія розвитку економічної теорії.
3. Проблема ефективного використання економічних ресурсів.
4. Сутність і основні типи економічних систем. Власність та її роль в економічному розвитку суспільства.
5. Економічні потреби й інтереси.
6. Характеристика товарного виробництва.
7. Гроші як економічна категорія. Функції грошей.
8. Сутність ринку, його функції і типи.
9. Економічна роль держави у ринковій економіці.
10. Ринковий попит і фактори, що на нього впливають.
11. Пропозиція: закон пропозиції, нецінові фактори.
12. Співвідношення попиту та пропозиції. Ринкове ціноутворення.
13. Загальна рівновага й економіка суспільного добробуту.
14. Домогосподарство як суб'єкт мікроекономіки. Раціональний споживчий вибір.
15. Теорія фірми. Витрати виробництва і прибуток.
16. Теорія ринкових структур. Конкуренція і монополія.
17. Ринки ресурсів.
18. Формування і класифікація доходів домогосподарств. Проблема нерівності у розподілі доходів.
19. Макроекономічний рівень господарювання. Система національних рахунків.
20. Інфляція: її сутність, причини та типи.
21. Характеристика ринку праці. Безробіття: сутність, види та показники.
22. Сукупний попит і сукупна пропозиція та їх динаміка.
23. Циклічний характер розвитку ринкової економіки.
24. Фіскальна політика та її види.

25. Податки, їх класифікація. Сутність податкової політики України.
26. Бюджетний дефіцит і державний борг.
27. Економічне зростання, його фактори і типи.
28. Сутність та основні форми міжнародних економічних відносин.

6. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Тема 1. Предмет, методи і функції економічної теорії

Вступ

1. Роль і місце економіки у функціонуванні сучасного суспільства.
2. Предмет і функції економічної теорії.
3. Основні методи пізнання соціально-економічних процесів.

Висновки

Розглядаючи дану тему, важливо визначити пріоритети, основні завдання предмета економічної теорії, показати, яке місце вона займає в системі економічних наук. Потрібно підкреслити зростання актуальності вивчення суспільних явищ в їх історичному аспекті. Показати зв'язок історії господарства і розвитку економічної теорії, а також охарактеризувати основні напрями соціально-економічної політики України на сучасному етапі. Визначити предмет і дати характеристику основних функцій економічної теорії. Розглядаючи 3 питання, слід пояснити методологію вивчення економічних процесів і явищ, дати характеристику основних методів економічної теорії.

Тема 2. Історія розвитку економічної теорії

Вступ

1. Становлення та еволюція економічної теорії.
2. Характеристика основних макроекономічних теорій сучасності.
3. Роль економічної теорії у формуванні економічної культури господарських кадрів.

Висновки

При розгляді теми необхідно показати розвиток економічної теорії в історичному аспекті. Дати характеристику основних етапів її розвитку. Особливу увагу слід приділити аналізу сучасних концепцій неокласичного, неокейнсіанського та неоінституційного напрямів економічної теорії. Показати, яку роль відіграють знання основних економічних положень, законів в розумінні сучасних народногосподарських перетворень в Україні, в формуванні економічного мислення, економічної культури сучасних господарських кадрів. Показати зв'язок економічної теорії з іншими гуманітарними і економічними науками.

Тема 3. Проблема ефективного використання економічних ресурсів

Вступ.

1. Проблема обмеженості економічних ресурсів. Оптимальний вибір.
2. Аналіз кривої виробничих можливостей.
3. Раціональне використання економічних ресурсів України.

Висновки.

Розгляд визначеної проблеми передбачає аналіз економічних ресурсів: землі, капіталу, праці та підприємницьких здібностей. Після загальної характеристики кожного ресурсу слід пояснити, в чому проявляється їх обмеженість, і, як висновок, – необхідність оптимального використання. Доцільно пояснити необхідність вирішення основного економічного протиріччя, сутність закону зростання потреб. Графічною ілюстрацією альтернативного використання економічних ресурсів є крива виробничих можливостей, тому у 2 питанні проаналізуйте КВМ, поясніть дію закону зростання альтернативних витрат, назвіть умови економічного зростання. Розглядаючи 3 питання, охарактеризуйте наявні економічні ресурси України, Харківського регіону, дайте кількісну оцінку ефективності їхнього використання на базі фактичного, статистичного матеріалу.

Тема 4. Сутність і основні типи економічних систем. Власність та її роль в економічному розвитку суспільства

Вступ.

1. Періодизація суспільного розвитку.
2. Економічна система: сутність, типи, структурні елементи.
3. Власність як економічна категорія, її роль в економічній системі.
4. Особливості розвитку ринкових відносин в Україні.

Висновки.

У роботі слід надати формаційний та цивілізаційний підходи до періодизації історії соціально-економічного розвитку суспільства. Особливу увагу приділити характеристиці сучасного етапу – постіндустріальної цивілізації. У другому питанні, визначаючи сутність економічної системи, охарактеризувати основні ланки економічної системи: продуктивні сили, виробничі відносини, господарський механізм; інструменти регулювання економічних процесів. Дати характеристику основних рис традиційної, ринкової, планової, змішаної і перехідної типів ринкових систем, показати їх відмінності, переваги та недоліки. Враховуючи, що власність є системоутворюючою категорією, необхідно проаналізувати структуру власності, надати класифікацію типів, форм і видів власності. Це допоможе суттєвому розумінню соціально-економічних відносин, характерних для різних економічних систем. Розвиток ринкових відносин в Україні передбачає проведення економічних реформ, пов'язаних з переходом від планової до ринкової системи. Особливості формування та розвитку ринкової економіки в сучасній Україні слід визначити в 4 питанні роботи, з використанням фактичного матеріалу, аналізу законодавчої бази.

Тема 5. Економічні потреби і інтереси

Вступ.

1. Економічні потреби суспільства, їх сутність і структура.
2. Економічні інтереси: сутність, суб'єкти, класифікація.
3. Взаємозв'язок потреб, виробництва і попиту.

Висновки.

Характеризуючи категорію «потреби», слід розглянути різні моделі ієрархії потреб, надати класифікацію потреб за різними критеріями, розглянути дію загального закону зростання потреб, показати його роль в економічному розвитку країни. Економічні інтереси виражають відповідний рівень і динаміку задоволення потреб, є причиною та умовою взаємодії і розвитку ринкових суб'єктів. У другому питанні слід охарактеризувати особливі економічні інтереси кожного суб'єкта, показати дію механізму їх узгодження залежно від типу економічної системи, виділити основний інтерес на сучасному етапі економічного розвитку. Розглядаючи систему потреб у цілому, досліджуючи зміни, що в ній відбуваються, представники маржиналістської економічної школи розробили теорію раціонального вибору споживача, практичне використання якої відбувається у сучасному менеджменті та маркетинговій діяльності як передумови виробничої діяльності. Цей матеріал, що характеризує взаємозв'язок потреб, виробництва і попиту, слід проаналізувати в 3 питанні. В розвинених країнах світу існує система соціальних технологій і визначення суспільної оцінки нових потреб яка, безумовно, враховується виробництвом. Таким чином, розгляд теми контрольної роботи повинен довести, що економічні потреби й інтереси є головною рушійною силою соціально-економічного прогресу.

Тема 6. Характеристика товарного виробництва

Вступ.

1. Форми організації суспільного виробництва.
2. Товар і його властивості. Теорії вартості.
3. Ефективність виробництва та її економічні й соціальні показники.

Висновки.

У першому питанні слід визначити категорії «виробництво», «суспільне виробництво», «відтворення», охарактеризувати фактори виробництва, основні типи організації економіки (натуральне господарство, товарне виробництво та його типи), пояснити дію основних законів товарного виробництва. Основною

категорією товарного виробництва є «товар», друге питання передбачає розгляд властивостей товару, двоїстий характер праці, втіленої в товар, аналіз теорій об'єктивної вартості товару (теорія трудової вартості, теорія трьох факторів виробництва, інституціональні теорії) та теорій суб'єктивної корисності (теорія граничної корисності) У. Джевонса, К. Менгера й ін., неокласична теорія А.Маршалла). Суспільне виробництво здійснюється з урахуванням ефективності використання економічних ресурсів, а тому велике значення має аналіз результатів виробництва за допомогою кількісних і якісних показників. Характеризуючи економічну і соціальну ефективність, виробництва слід навести і проаналізувати основні показники, які характеризують економічну ефективність вітчизняних підприємств.

Тема 7. Гроші як економічна категорія. Функції грошей

Вступ.

1. Розвиток форм вартості та виникнення грошей.
2. Функції грошей. Сучасні зміни в грошовому обігу.
3. Характеристика ринку грошей.

Висновки.

У роботі необхідно дати загальну характеристику форм вартості згідно з еволюційною теорією, історію виникнення грошей. Охарактеризувати функції грошей, пояснити сутність грошового обігу і сучасні зміни, які в ньому відбуваються. Розглядаючи ринок грошей, слід проаналізувати співвідношення попиту та пропозиції грошей, розглянути види попиту та грошові агрегати, з яких складається пропозиція грошей, показати особливості кредитно-грошової політики в Україні.

Тема 8. Сутність ринку, його функції і типи

Вступ.

1. Ринкове господарство і його основні суб'єкти.
2. Сутність і структура ринку, характеристика основних функцій.
3. Інфраструктура ринку.

Висновки.

При аналізі ринкового господарства слід характеризувати ринкове господарство як середовище, в рамках і за допомогою якого реалізуються закони і зв'язки товарного виробництва, показати роль і функції суб'єктів ринку. Друге питання передбачає розгляд основних рис і функцій ринку, структури ринку за різними критеріями (за об'єктами обміну, ступенем конкуренції, ступенем легальності, територіальною ознакою). Важливою і необхідною умовою існування ринку є функціонування і дієздатність усіх елементів ринкової інфраструктури. Розглядаючи 3 питання, проаналізуйте основні елементи ринкової інфраструктури, покажіть особливості їх функціонування в Україні і роль у формуванні ринкових відносин.

Тема 9. Економічна роль держави у ринковій економіці

Вступ.

1. Необхідність державного регулювання ринкової економіки.
2. Економічні функції держави.
3. Політика державного регулювання економіки України.

Висновки.

Розгляд даної теми передбачає аналіз економічної ролі держави, її вплив на економіку, забезпечення нею загальносуспільних інтересів й інтересів окремих верств населення. Виконання економічних функцій держави реалізується через її економічну політику. У другому питанні доцільним буде аналіз основних економічних функцій держави, необхідності удосконалення їх на сучасному етапі розвитку цивілізації. Економічні функції сучасної держави реалізуються через її економічну політику, тому у третьому питанні слід визначити інструменти, методи і основні форми державного регулювання економіки. Необхідно показати взаємозв'язок концепції соціально-економічного розвитку країни та її економічної політики, охарактеризувати особливості економічної політики в Україні.

Тема 10. Ринковий попит і фактори, що на нього впливають

Вступ.

1. Сутність та види попиту. Закон попиту.
2. Нецінові фактори, які впливають на ринковий попит.
3. Еластичність попиту: фактори, ступені та практичне значення.

Висновки.

У першому питанні слід визначити категорії «попит» і «величина попиту», види попиту, пояснити три способи виміру ринкового та індивідуального попиту (аналітичний, табличний і графічний), пояснити дію закону попиту. Крім ціни товару, на попит впливають й інші фактори, що називаються неціновими детермінантами, тому у другому питанні слід проаналізувати основні з них, показати їхній вплив на зміну попиту і надати графічний аналіз. Велике практичне значення має коефіцієнт еластичності попиту. У третьому питанні визначте цей коефіцієнт, його види, ступені еластичності, поясніть вплив цінової еластичності на обсяг виручки від реалізації продукції, надайте графічний аналіз.

Тема 11. Пропозиція: закон пропозиції, нецінові фактори

Вступ.

1. Пропозиція і закон пропозиції.
2. Нецінові фактори, що впливають на пропозицію.
3. Еластичність пропозиції та її практичне значення.

Висновки.

У першому питанні слід визначити категорії «пропозиція» і «величина пропозиції», види пропозиції, пояснити три способи виміру ринкової та індивідуальної пропозиції (аналітичний, табличний і графічний), пояснити дію закону пропозиції. Крім ціни товару, на пропозицію впливають й інші фактори, що називаються неціновими детермінантами, тому у другому питанні слід проаналізувати основні з них, показати їхній вплив на зміну пропозиції і надати графічний аналіз. Велике практичне значення має коефіцієнт еластичності пропозиції. У третьому питанні визначте цей коефіцієнт, його види,

проаналізуйте ступені еластичності, надайте графічний аналіз. Особливу увагу слід приділити впливу фактору часу на еластичність пропозиції.

Тема 12. Співвідношення попиту та пропозиції. Ринкове ціноутворення

Вступ.

1. Взаємодія попиту та пропозиції. Часткова ринкова рівновага.
2. Проблема сталості ринкової рівноваги.
3. Сутність, фактори і методи ринкового ціноутворення.

Висновки.

Розглядаючи проблему співвідношення попиту та пропозиції, слід визначити попит та пропозицію, охарактеризувати стан часткової ринкової рівноваги (оскільки досліджується рівновага галузевих ринків), надати графік, охарактеризувати точку ринкової рівноваги, проаналізувати ситуації, які виникають на ринку за умови зміни рівноважної ціни. Розгляд другого питання передбачає аналіз проблеми сталості рівноваги на ринку. Слід розглянути моделі стійкої рівноваги Л. Вальраса і А. Маршалла, показати їх головні ознаки і відмінності. Особливе значення для досягнення ринкової рівноваги має фактор часу, рекомендовано проаналізувати павутиноподібну модель стійкої рівноваги. Характеризуючи вплив держави на відновлення ринкової рівноваги, визначте її основні інструменти; проаналізуйте і покажіть графічно зміну рівноваги при введенні податків або субсидій. Проблема ціноутворення в умовах ринку має загальні принципи і методи, які використовуються залежно від конкретної сфери ринкових відносин, характеру і місця застосування цін, а також способу їх використання. Розглядаючи 3 питання, наведіть класифікацію цін, визначте загальні проблеми ціноутворення в Україні.

Тема 13. Загальна рівновага і економіка суспільного добробуту

Вступ.

1. Теоретичний аналіз загальної ринкової рівноваги: неокласичний і неокейнсіанський підходи.
2. Сутність і форми зовнішніх ефектів.
3. Суспільні блага та ефективність. Оптимізація суспільного вибору.

Висновки.

Аналіз загальної ринкової рівноваги дає змогу пояснити економічний зміст критерію ефективності. Для порівняння результатів діяльності економічних інститутів однією із найбільш використовуваних є концепція ефективності (оптимальності) за Парето. Розгляд першого питання передбачає аналіз розміщення приватних благ за допомогою моделі – коробки Еджворта, визначення оптимуму Парето у виробництві, проблеми оптимального розміщення ресурсів між галузями виробництва, встановлення загальної ринкової рівноваги в неокласичній і неокейнсіанській моделях. Друге питання стосується аналізу зовнішніх ефектів, як благ, що не регулюються ринковим механізмом. Слід показати сутність позитивних та негативних зовнішніх ефектів, форми їх вияву. Характеристика суспільних благ у третьому питанні передбачає аналіз властивостей, притаманних суспільному благу, механізму визначення оптимального обсягу надання суспільного блага (відповідає умові досягнення оптимуму Парето). Вирішення проблеми максимізації суспільного добробуту передбачає зіставлення соціального виграшу із соціальними витратами. Тому максимум суспільного добробуту принесе такий проект, який дає не тільки найбільшу суспільну вигоду, але й не виходить за межі бюджетних обмежень. Обґрунтуйте актуальність політики економічного добробуту.

Тема 14. Домогосподарство як суб'єкт мікроекономіки. Раціональний споживчий вибір

Вступ.

1. Основні риси, функції і форми доходів домогосподарств.
2. Споживчий вибір та обґрунтування закону попиту. Рівновага споживача.
3. Кардиналістська та ординалістська теорії поведінки споживача.

Висновки.

Розгляд теми починається з визначення суті та ролі домогосподарств в умовах ринку, основних функцій, які вони виконують, аналізу основних форм доходів, які вони можуть отримати. Обираючи план споживання,

домогосподарство прагне реалізувати той фінансово можливий план, якому віддає перевагу, так як він має для нього найвищу корисність. Споживчий вибір, при обмеженості доходу і заданих цінах, спонукає домогосподарство здійснити оптимальний план споживання, досягти рівноваги споживача. У другому питанні надати визначення корисності, граничної та загальної корисності блага, графічно показати їх залежність, пояснити дію закону спадної граничної корисності, першого і другого законів Госсена, пояснити умови, коли споживач досягає рівноваги, обґрунтувати дію закону попиту за допомогою теорії корисності блага. Існує два підходи до визначення рівноваги споживача: кардиналістський і ординалістський, у третьому питанні розкрийте їх сутність і практичне значення. Поясніть правило максимізації корисності (по суті – другий закон Госсена). Характеризуючи порядковий підхід до визначення рівноваги споживача, слід пояснити його інструменти: криву байдужості, карту байдужості, бюджетну лінію. Характеризуйте властивості кривих байдужості, механізм визначення рівноваги споживача, вимоги, яким повинен відповідати оптимальний набір споживчих товарів.

Тема 15. Теорія фірми. Витрати виробництва і прибуток

Вступ.

1. Теорія фірми: сутність та основні положення.
2. Функція виробництва та рівновага виробника.
3. Витрати виробництва і їх класифікація.
4. Бухгалтерський і економічний підходи до визначення прибутку.

Висновки.

В роботі слід показати роль і функції підприємства, характеризувати його організаційні форми і основні види діяльності. Для того, щоб описати поведінку фірми, треба знати, яку кількість продукту вона може виробити, використовуючи ресурси у тих чи інших обсягах, цю залежність описує виробнича функція. У другому питанні слід розглянути виробничі функції з одним і двома змінними ресурсами, надати їх графічний аналіз, показати динаміку загального, середнього та граничного продукту. Надати аналіз

ізокванти, карти ізоквант, ізокошти і пояснити їх роль при визначенні рівноваги виробника. Показати практичне застосування виробничої функції. Аналіз виробничої функції і цін на фактори виробництва робить можливим визначення витрат виробництва при будь-якому обсязі виробництва. При розгляді третього питання наведіть класифікацію витрат виробництва, надайте їх графічний аналіз, покажіть особливості аналізу витрат виробництва у короткостроковому і довгостроковому періодах. Бухгалтерський і економічний підхід до визначення витрат пояснює існування таких підходів до прибутку. Дайте пояснення цьому у 4 питанні роботи, а також наведіть методику розрахунку основних показників, які використовуються для оцінки прибутку (маса прибутку, норма прибутку, рентабельність тощо). Проаналізуйте показники економічної діяльності підприємства, використовуючи сучасний фактичний матеріал по Харківському регіону.

Тема 16. Теорія ринкових структур. Конкуренція і монополія

Вступ.

1. Сутність і класифікація ринкових структур. Кількісні методи оцінки структури ринку.
2. Конкуренція і монополія в ринковій економіці.
3. Необхідність і сутність антимонопольної державної політики. Антимонопольна політика в Україні.

Висновки.

Розгляд даної теми передбачає визначення основних рис, за якими відбувається класифікація ринкових структур, аналіз основних типів ринкових структур (досконала конкуренція, монополістична конкуренція, олігополія, монополія) та кількісних показників, за допомогою яких можливо визначити ступінь конкуренції на ринку (індекс Лернера, індекс Херфіндаля-Хіршмана та ін.). Аналізуючи друге питання, слід надати характеристику досконалій і недосконалій конкуренції, монополії і її видам, включаючи природну монополію. Сучасна конкуренція регулюється державою. Регулювання полягає у дотриманні оптимального поєднання монопольно-регулівних та

конкурентних сил на тих чи інших ринках. Засобами державного впливу є законодавство про правила створення, функціонування і підтримки конкурентного середовища, заборону або обмеження картельних, трестівських змов. Третє питання передбачає розгляд принципів, суті антимонопольної політики держави, особливостей її проведення в Україні.

Тема 17. Ринки ресурсів

Вступ

1. Загальні особливості ресурсних ринків.
2. Характеристика ринку праці.
3. Ринок капіталу та його рівновага.
4. Земля як економічний ресурс: зміст, структура та особливості.

Висновки.

Характеризуючи ресурсні ринки, слід наголосити на їх особливому характері, прямій залежності від попиту та пропозиції на ринках кінцевих товарів та послуг. У зв'язку з цим слід описати метод із використанням граничної корисності ресурсів, характеризувати фактори, які впливають на зміни в попиті на ресурси, а також фактори цінової еластичності попиту на ресурси (темпи спадання граничного продукту, легкість ресурсозаміщення, ступінь еластичності попиту на продукт виробника, частка витрат на ресурс у загальних витратах), пояснити правило мінімізації витрат. Розгляд другого питання являє собою аналіз попиту та пропозиції на ринку праці, факторів, що впливають на заробітну плату, її види, дію ефекту заміщення та ефекту доходу. Розглядаючи ринок капіталу, зазначимо про існування ринку фінансового капіталу і ринку реального (фізичного) капіталу (показати особливості ринку оборотного і основного капіталу), пояснити механізм встановлення рівноважної процентної ставки. Розгляд фактора землі як економічного ресурсу передбачає загальну характеристику цього рідкого і специфічного ресурсу, а також земельного фонду України. Характеризуючи попит і пропозицію, пояснить механізм утворення земельної ренти як форми доходу землевласника і факторів, які впливають на ціну землі.

Тема 18. Формування і класифікація доходів домогосподарств. Проблема нерівності у розподілі доходів

Вступ.

1. Джерела формування і види доходів домогосподарств.
2. Функція доходу: споживання і заощадження.
3. Проблема нерівності у розподілі доходів. Крива Лоренца.

Висновки.

Формування і розподіл доходів домогосподарств об'єднує мікроекономічні та макроекономічні підходи. Показники реальних доходів населення найповніше характеризують рівень добробуту людей. Розгляд першого питання потребує характеристики можливих джерел доходу домогосподарств і визначення його структури (заробітна плата найманих працівників; змішаний дохід; дохід від активів; соціальні трансферти). Особистий наявний дохід розподіляється на споживання і заощадження, тому у другому питанні автор повинен проаналізувати функцію доходу, пояснити дію основного психологічного закону Дж. Кейнса, здійснити графічний аналіз лінії «доход – споживання». Для кількісної оцінки диференціації доходів домогосподарств використовують різні методи та показники, зокрема криву Лоренца, деціальний коефіцієнт та коефіцієнт Джині, їх слід розглянути в третьому питанні. Вивчення даної проблеми має велике практичне значення, нерівність доходів характерна для усіх країн світу і дуже гострою ця проблема є і в Україні. Причини такої нерівності можуть бути різними, назвіть найбільш типові з них, проаналізуйте і доведіть необхідність проведення політики соціального захисту, зменшення економічної нерівності та створення сприятливих умов для покращення якості життя в країні.

Тема 19. Макроекономічний рівень господарювання. Система національних рахунків

Вступ.

1. Особливості макроекономічного аналізу.
2. Макроекономічні показники і методи їх вимірювання.

3. Характеристика основних макроекономічних показників в Україні.

Висновки.

Об'єктом макроекономічного аналізу є економічна система в цілому та її агреговані параметри. Розгляд першого питання передбачає характеристику макроекономічних суб'єктів, аналіз макроекономічних моделей кругообігу продуктів і доходів, визначення суспільного відтворення, характеристику його видів. Результати суспільного відтворення можна оцінити за допомогою показників системи національних рахунків (СНР). Тому в другому питанні автор роботи повинен розглянути переваги цієї системи, надати характеристику основних її показників (ВВП, ВВП, ЧВП, НД, ОД, КД тощо) і їх видів. Для їх розрахунку використовують три методи: виробничий, метод кінцевого використання і розподільний метод, слід пояснити сутність кожного з них (записати формули розрахунку), а також надати структуру показника – Національне багатство. Розгляд даної теми передбачає аналіз макроекономічних показників України поточного року.

Тема 20. Інфляція: її сутність, причини та типи

Вступ.

1. Сутність, типи і види інфляції. Вимірювання темпів інфляції.
2. Соціально-економічні наслідки інфляції.
3. Антиінфляційна політика держави.

Висновки.

Проблема інфляції є дуже актуальною, тому розуміння її неможливе без аналізу суті даного явища, причин, які призводять до нього. В економічній літературі існує дві основні концепції визначення причин інфляції: монетарна і немонетарна. Аналіз різних підходів до проблеми дає змогу точніше усвідомити характеристику типів (відкрита: інфляція попиту, інфляція витрат, структурна інфляція; стримувана) і видів інфляції (помірна, галопуюча, гіперінфляція, імпортована). Назвіть способи вимірювання рівня інфляції, індексів, що її характеризують (індекс Пааше, індекс споживчих цін). У другому питанні слід показати, як впливає інфляція на рівень доходів та обсяги

виробництва, до яких наслідків може призвести інфляція (зниження життєвого рівня населення, ефект інфляційного оподаткування, перерозподіл доходів, перерозподіл національного доходу, перерозподіл майна від кредиторів до дебіторів, скорочення обсягів виробництва, порушення управління економікою тощо). Проаналізуйте інфляційні процеси і соціально-економічні наслідки інфляції в Україні у поточному періоді. Одним із основних завдань макроекономічного регулювання є проведення державою антиінфляційної політики. У третьому питанні слід показати необхідність проведення такої політики, охарактеризувати її види: адаптивну і активну антиінфляційну політику, проаналізувати основні заходи кожного виду такої політики, особливості її проведення в Україні.

Тема 21. Характеристика ринку праці. Безробіття: сутність, види та показники

Вступ.

1. Ринок робочої сили. Фактори, які визначають сучасний стан ринку робочої сили.
2. Безробіття: суть, види та наслідки. Закон Оукена.
3. Державна політика зайнятості.

Висновки.

Розгляд першого питання передбачає аналіз проблеми зайнятості, ринку робочої сили, соціально-економічних умов його існування, основних факторів, що визначають характер і структуру сучасного ринку робочої сили (циклічний характер розвитку; диверсифікація виробництва і форм зайнятості; структурні глобальні зміни в економіці; роль профспілок; державна політика у сфері регулювання зайнятості; характер трудового законодавства). У другому питанні слід розглянути проблему безробіття, проаналізувати основні види безробіття (фрикційне, структурне, циклічне, інституціональне), економічні та соціальні наслідки циклічного безробіття, пояснити дію закону Оукена. У третьому питанні потрібно визначити принципи державного регулювання ринку робочої сили, методи державного забезпечення зайнятості, пояснити систему і

принципи соціального захисту населення в Україні на сучасному етапі розвитку.

Тема 22. Сукупний попит і сукупна пропозиція та їх динаміка

Вступ.

1. Структура сукупного попиту, цінові та нецінові фактори, що на нього впливають.
2. Сукупна пропозиція та фактори, що її визначають.
3. Рівновага сукупного попиту і сукупної пропозиції.

Висновки.

Сукупний попит є основною, специфічною формою прояву суспільних потреб. У першому питанні слід охарактеризувати його структуру (споживчий попит, інвестиційний попит, попит держави та попит іноземних країн), показати, які цінові фактори визначають сукупний попит і як впливають нецінові фактори на кожен компонент сукупного попиту. Надати графік. У другому питанні слід проаналізувати криву сукупної пропозиції: надати графік, охарактеризувати кожен відрізок кривої. Поясніть дію цінових факторів (зміну процентної ставки і зміну рівня цін), що визначають сукупну пропозицію, а також нецінових факторів, що змінюють сукупну пропозицію. Третє питання: взаємодія та взаємозв'язок між сукупним попитом і сукупною пропозицією здійснюється через систему цін: покажіть на графіку і поясніть три варіанти досягнення рівноваги (на кожному із відрізків кривої сукупної пропозиції), розгляньте модель рівноваги: $AD - AS$.

Тема 23. Циклічний характер розвитку ринкової економіки

Вступ.

1. Природа і специфіка циклічності економічної динаміки.
2. Види економічних циклів.
3. Антикризова політика держави.

Висновки.

Для загального уявлення про макроекономічну динаміку необхідно дослідити природу, сутність економічного циклу. У першому питанні також

слід характеризувати кожен фазу економічного циклу, економічну кон'юнктуру. Навести графік циклічності економічної динаміки. Друге питання передбачає детальний розгляд особливостей трьох видів економічних циклів: коротких, середніх, довгих (довгі хвилі Кондратьєва). Наявність негативних наслідків таких циклічних коливань економіки, як інфляція, безробіття, зниження доходів тощо, разом з нездатністю ринкового механізму швидко і безболісно їх долати обумовлюють необхідність здійснення державою антициклічних заходів – це і є предметом розгляду третього питання. Слід також визначити основні важелі антикризової політики Українського уряду та їх вплив на рівень сукупного випуску.

Тема 24. Фіскальна політика та її види

Вступ.

1. Сутність та інструменти фіскальної політики.
2. Види фіскальної політики.
3. Фіскальна політика України.

Висновки.

Розгляд теми слід почати з визначення суті фіскальної політики, її функцій, характеристики інструментів, за допомогою яких вона здійснюється, основних джерел доходів держави і структуру державних видатків за економічною (поточні видатки: споживання в держсекторі, видатки по сплаті процентів за боргами, трансферти і капіталовкладення: державні інвестиції) і функціональною класифікацією. У першому питанні також слід розглянути особливості стимулюючої і стримуючої фіскальної політики в короткостроковому і довгостроковому періодах. У другому питанні потрібно показати сутність дискреційної й недискреційної (автоматичної) фіскальної політики, визначити її автоматичні та дискреційні стабілізатори. У третьому питанні слід показати особливість фіскальної політики в сучасній Україні, проаналізувати її інструменти, зробити висновки щодо її ефективності (використовувати дані державного бюджету).

Тема 25. Податки, їх класифікація. Сутність податкової політики України

Вступ.

1. Сутність, функції і види податків.
2. Основні принципи побудови податкової системи. Податкова ставка.
3. Податкова політика України.

Висновки.

Основним джерелом доходів держави є податки, у першому питанні слід визначити їхню роль в сучасній економіці, проаналізувати функції, які виконують податки, визначити, що є джерелом і об'єктом оподаткування. Надати класифікацію податків за різними критеріями. У другому питанні доцільно визначити основні принципи побудови оптимальної податкової системи, охарактеризувати типи податкових ставок (регресивна, прогресивна, пропорційна). Показати ефективність податкових ставок, використовуючи для аналізу криву Лаффера. Характеризуючи податкову політику України, слід використовувати фактичний матеріал. Аналізуючи ставки податків, які діють в Україні, показати рівень ефективності податкової політики, враховуючи етап розвитку країни.

Тема 26. Бюджетний дефіцит і державний борг

Вступ.

1. Структура державного бюджету.
2. Суть і види бюджетного дефіциту.
3. Державний борг: економічні й соціальні наслідки.

Висновки.

Розгляд першого питання передбачає характеристику структури державного бюджету, його видів. Доцільно надати визначення фактичного, структурного, циклічного бюджету, характеризувати стан Держбюджету України. У другому питанні слід визначити причини виникнення дефіциту Державного бюджету, заходи щодо зниження бюджетного дефіциту. Характеризувати види бюджетного дефіциту за різними критеріями (за формою прояву: відкритий, прихований; за причинами виникнення: вимушений і

свідомий; за напрямом дефіцитного фінансування: активний і пасивний) і визначити джерела фінансування дефіциту бюджету. Проаналізувати причини бюджетного дефіциту в Україні. Розгляд проблеми державного боргу передбачає аналіз головних причин створення і збільшення державного боргу, особливостей зовнішнього і внутрішнього боргу, економічних і соціальних наслідків, до яких він призводить (доцільно розглянути короткострокові та довгострокові наслідки).

Тема 27. Економічне зростання, його фактори і типи

Вступ.

1. Економічне зростання і його типи.
2. Фактори економічного зростання. Темпи зростання.
3. Моделі економічного зростання.

Висновки.

Економічне зростання є однією із найважливіших проблем сучасності, саме темпи економічного зростання визначають динаміку економічного розвитку країни, її авторитет у світі та історичні перспективи. Розглядаючи перше питання, слід чітко визначити проблему, проілюструвати графічно (зрушення вправо кривої виробничих можливостей), навести різні погляди економістів на неї, характеризувати джерела і типи економічного зростання. У другому питанні – проаналізувати фактори, що впливають на економічне зростання, і показники ефективності функціонування національної економіки. Розгляд третього питання передбачає характеристику неокласичних і неокейнсіанських моделей економічного зростання (Р. Солоу, Кобба – Дугласа – Тінбергена та ін.), визначення основних передумов і моделей економічного зростання в Україні.

Тема 28. Сутність та основні форми міжнародних економічних відносин

Вступ.

1. Сутність світового господарства, його структура і суперечності.
2. Характеристика основних форм міжнародних економічних відносин.
3. Зовнішньоекономічна політика України.

Висновки.

Розгляд першого питання слід почати з характеристики трьох основних періодів розвитку світового господарства, а також трьох стадій формування світового господарства і етапів його розвитку, визначення факторів, які обумовили формування світового ринку і структуру світового господарства сучасності. У другому питанні характеризуються основні форми міжнародних економічних відносин (міжнародна торгівля товарами і послугами, міжнародна міграція робочої сили, міжнародна міграція капіталу, міжнародна передача технологій, міжнародні валютно-фінансові та кредитні відносини, міжнародна економічна інтеграція, міжнародні зусилля щодо вирішення глобальних економічних проблем). Розгляд третього питання передбачає аналіз програми розвитку зовнішньоекономічної політики України, шляхів посилення конкурентоспроможності українських товарів на світовому ринку, удосконалення механізму зовнішньоекономічної діяльності.

7. ГЛОСАРІЙ

Абстрактна праця – це сукупність зусиль людини на створення товару (витрати фізичної, інтелектуальної, психічної енергії).

Антициклічна політика – комплекс заходів, що проводяться державою, спрямованих на зменшення коливань в економіці, тобто на зниження глибини економічних криз, подовження фаз пожвавлення і підйому та скорочення фаз кризи і депресії.

Безпосередньо суспільна форма виробництва – форма організації господарства, заснована на суспільній власності на кошти й результати виробництва, централізованому керуванні економікою, відсутності безпосередніх товарно-грошових відносин.

Безробіття – соціально-економічне явище, пов'язане з перевищенням пропозиції робочої сили над попитом на неї; стан незайнятості частини економічно активного населення.

Бюджетна лінія - це геометричне місце точок, що відображають всі комбінації двох товарів, доступні покупцеві з фіксованим грошовим доходом при даних цінах.

Валовий внутрішній продукт (ВВП)– сукупна ринкова вартість всіх кінцевих товарів і послуг, створених на території певної країни протягом певного періоду (частіше за рік).

Виробництво – це вид діяльності людини, завдяки якій вона задовольняє свої потреби; це процес використання праці й капіталу разом з природними ресурсами і матеріалами задля створення необхідних продуктів та надання послуг.

Виробничі відносини – відносини між суб'єктами господарювання в процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання товарів, послуг і доходів.

Виробнича функція – функція, що відображає залежність обсягів випуску продукції від кількості витрачених факторів виробництва. Вона може бути записана у вигляді формули: $Q = f(L, K, N, \dots, X_n)$.

Витрати виробництва – сукупність витрат, які сплачує виробник для забезпечення певного обсягу виробництва.

Власність, як економічна категорія, характеризується системою об'єктивно обумовлених відносини між людьми щодо привласнення засобів і результатів виробництва.

Господарський механізм – сукупність форм і методів регулювання економічних процесів, а також узгодження інтересів і впорядкування дій економічних суб'єктів.

Грошовий обіг – рух грошей, який обслуговує купівлю-продаж товарів і нетоварні платежі. Виділяють готівковий і безготівковий грошовий обіг. До готівки належать монети, банкноти і казначейські білети. Безготівковими грошима є чеки, векселі, платіжні доручення, банківські кредитні картки, державні цінні папери та ін.

Грошова маса – сукупність всіх готівкових і безготівкових грошових коштів у державі.

Гранична корисність (marginal utility - MU) - корисність, яку споживач отримує від додаткової одиниці блага.

Державний борг – це сума накопичених бюджетних дефіцитів, що розділяються на внутрішній і зовнішній борг.

Другий закон Госсена: щоб отримати максимум корисності від споживання певного набору благ за обмежений період часу, необхідно кожне з благ споживати в такій кількості, за якою гранична корисність споживаних благ буде однаковою. Якщо такої рівності немає, то за рахунок перерозділу часу, що відведений на споживання окремих благ, можна збільшити загальну корисність.

Загальна корисність (total utility - TU) - сума граничних корисностей певної кількості блага.

Закон вартості – виробництво й обмін товарів здійснюються на основі їхньої вартості, тобто відбувається обмін еквівалентів – товарів з однаковою вартістю.

Закон попиту – між ціною і величиною попиту на товар існує зворотний

зв'язок за інших рівних умов.

Закон пропозиції – між ціною й величиною пропозиції існує прямий зв'язок за інших рівних умов.

Закон грошового обігу визначає кількість грошей, що необхідні для обслуговування обігу товарів, як частка від ділення суми цін усіх товарів на число оборотів однієї грошової одиниці.

Загальний економічний закон зростання потреб: потреби, що безперервно зростають і розвиваються, викликають економічний і духовний прогрес людства, внаслідок чого з'являються нові потреби.

Зайнятість – це діяльність громадян, пов'язана із задоволенням особистих і суспільних потреб, яка приносить їм дохід у грошовій або іншій формі.

Закон спадної граничної продуктивності: починаючи з якогось моменту часу, приріст використання одного ресурсу при незмінному використанні інших призводить до зменшення граничного продукту змінного фактору.

Економічна ефективність – досягнення максимальних обсягів виробництва при наявних ресурсах або мінімізація витрат на виробництво певного обсягу продукції.

Економічний інтерес – реальний, зумовлений відносинами власності та принципом економічної вигоди мотив і стимул соціальних дій, спрямованих на задоволення індивідуальних потреб; усвідомлене прагнення індивіда до задоволення потреби.

Економічне зростання – стійке розширення масштабів діяльності господарської системи, яке виявляється у збільшенні розмірів задіяної суспільної праці та виробленого продукту – товарів і послуг.

Економічні потреби – ставлення людей до економічних умов їхньої життєдіяльності, яке характеризується відчуттям нестачі певних товарів і послуг, бажанням володіти ними.

Економічна теорія – суспільна наука, що вивчає закони розвитку економічних систем, діяльність економічних суб'єктів, спрямовану на

ефективне господарювання в умовах обмежених ресурсів, з метою задоволення своїх безмежних потреб.

Економічна система – сукупність економічних відносин між суб'єктами господарювання, що діють в умовах обмежених ресурсів з метою максимально можливого задоволення індивідуальних і суспільних потреб.

Економічний цикл (цикл ділової активності або бізнес-цикл) – регулярні спади і підйоми рівня ділової активності та обсягів виробництва, що постійно повторюються.

Еластичність попиту – відносна (процентна) зміна величини попиту при зміні іншого чинника (власної ціни, ціни супутнього товару, доходу тощо) на одиницю (один відсоток).

Еластичність пропозиції – відносна (процентна) зміна величини пропозиції при зміні іншого чинника, перш за все, власної ціни товару на один відсоток.

Ізокоста – лінія, усі точки якої відображають рівні за витратами комбінації факторів виробництва.

Ізокванта – крива, яка показує різні комбінації змінних ресурсів, що забезпечують однаковий випуск продукції.

Інфляція – стійке зростання рівня цін на товари і послуги (знецінення грошей, зниження їх купівельної спроможності), викликане диспропорціями в суспільному виробництві та порушенням законів грошового обігу.

Карта байдужості – сукупність кривих байдужості, які відповідають усім можливим рівням корисності для даного споживача.

Конкретна праця – сукупність конкретних професійних дій і операцій за допомогою конкретних засобів виробництва, спрямованих на виробництво товару, що володіє певними споживчими властивостями, які дозволяють задовольняти конкретні потреби.

Корисність – здатність блага задовольняти потребу споживача.

Крива байдужості – лінія, всі точки якої складають різні комбінації двох благ, що мають однакову корисність для даного споживача і забезпечують задоволення одного і того ж рівня споживання.

Крива виробничих можливостей (КВМ) – це безліч точок, що представляють різні комбінації одночасного виробництва двох альтернативних товарів при повному використанні обмежених ресурсів.

Закон зростання альтернативних (вмінених) витрат: кожна додаткова одиниця виробництва одного товару призведе до усе більш збиткового виробництва іншого товару.

Макроекономіка вивчає закономірності функціонування господарства в цілому, тобто на рівні національної економіки. Об'єктом її дослідження є валовий національний продукт, національний дохід, національне багатство, рівень життя населення, проблеми безробіття, інфляція і її причини, грошовий обіг, рух відсотка, податкова політика, кредитно-банківська система та ін.

Мезоекономіка вивчає окремі галузі та підсистеми національної економіки (агропромисловий комплекс, військово-промисловий комплекс, торгово-промисловий комплекс, територіально-економічні комплекси, вільні економічні зони та ін.).

Мегаекономіка вивчає закономірності функціонування і розвитку світової економіки в цілому, тобто на глобально-планетарному рівні.

Мікроекономіка вивчає економічні процеси і поведінку економічних суб'єктів первинної ланки: домогосподарства, підприємства (фірми). Вона аналізує ціни окремих товарів, витрати на їхнє виробництво, прибуток, заробітну плату, попит та пропозицію на товари й ін.

Науково-технічний прогрес (НТП) – безперервний процес розвитку науки і техніки, технології, виробництва і споживання. Він може здійснюватись у двох формах: еволюційній (удосконалення техніки і технології на основі уже відомих наукових знань) і революційній (перехід на принципово нові наукові ідеї).

Науково-технічна революція (НТР) – якісний стрибок у розвитку знань і технологій, продуктивних сил на основі докорінних наукових зрушень.

Натуральне господарство – найпростіша форма організації виробництва, що домінує в докапіталістичних формаціях, при якій виробник виготовляє продукцію для свого власного споживання, а не для обміну.

Номінальний ВВП – обсяг виробництва продукції в поточних цінах.

Перший закон Госсена виражається у двох положеннях: 1) в одному неперервному акті споживання корисність наступної одиниці блага, що споживається, спадає; 2) при повторному акті споживання корисність кожної одиниці блага зменшується порівняно з її початковою корисністю.

Підприємництво, або підприємницька діяльність, – це особливий творчий вид діяльності людини з поєднання інших чинників виробництва з метою отримання прибутку.

Податки – обов'язкові платежі юридичних і фізичних осіб на користь державного бюджету на основі податкового законодавства країни.

Попит (D) – кількість товару, яку можуть і хочуть придбати покупці за різними цінами в певний період часу.

Прибуток – різниця між виторгом від реалізації та собівартістю продукції. Прибуток є формою існування чистого доходу як різниці між вартістю і витратами виробництва, або грошового вираження додаткового продукту.

Пропозиція (S) – кількість товару, яка надається для продажу на ринку за різними цінами в певний період часу.

Реальний ВВП – обсяг виробництва в базових (фіксованих) цінах.

Рівновага споживача – це такий стан споживача, коли він на гроші, які має, купує оптимальний набір товарів та послуг, що приносять йому максимальну корисність.

Ринок – сукупність економічних відносин з приводу обміну факторами і результатами виробництва на основі широкого використання різноманітних форм власності, товарно-грошових і фінансово-кредитних механізмів.

Ринкова рівновага – ситуація на ринку, коли встановлюється така ціна на товар, при якій попит і пропозиція на нього рівні.

Ринкова структура – це основні характерні риси ринку, до яких належать кількість і розміри фірми, кількість покупців, характер продукції (однорідність або диференційність), легкість входу до ринку і виходу з нього, доступність інформації, тобто сукупність властивостей ринку.

Соціально-економічні відносини – сукупність відносин людини й людини у процесі здійснення господарської діяльності (відносини власності, розподілу доходів і багатства тощо).

Споживчий вибір – це визначення набору товарів та послуг, які можуть бути придбані на наявний дохід.

Суспільне виробництво – це процес створення матеріальних і нематеріальних благ для задоволення різноманітних потреб суспільства, відтворення самого життя людей, оскільки при цьому забезпечуються засоби їхнього існування, а також реалізація і розвиток здібностей.

Товар – це продукт праці, створений для обміну, який має дві властивості: власність і споживчу вартість.

Товарне виробництво – форма організації суспільного виробництва, при якій продукти виробництва призначені для подальшого обміну на ринку.

Трансформаційна економіка – особливий стан еволюційного процесу суспільного розвитку в період зміни його соціально-економічних форм.

Фіскальна політика – це система заходів щодо маніпулювання податками і витратами державного бюджету.

Ціна – грошове вираження вартості товару.

Цивілізація – історично конкретний стан суспільства, який характеризується особливим способом праці, певною суспільно-виробничою технологією, відповідною матеріальною і духовною культурою. Цивілізація відображає органічну сукупність соціально-економічних і культурних характеристик суспільства, досягнутий рівень продуктивних сил, спосіб взаємодії людини і природи.

8. ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Виникнення економічної теорії, її становлення як науки.
2. Предмет, структура і функції економічної теорії.
3. Принципи і методи пізнання соціально-економічних процесів.
4. Економічна система: поняття та характеристика основних її типів.
5. Сутність та основні риси перехідних економічних систем.
6. Власність та її роль в економічному розвитку суспільства. Типи, форми та види власності.
7. Економічні потреби, їх сутність і класифікація. Закон зростання потреб.
8. Економічні інтереси: сутність, суб'єкти, класифікація.
9. Проблема обмеженості ресурсів і економічний вибір. Крива виробничих можливостей, її побудова та аналіз.
10. Виробництво як процес суспільної праці. Фактори виробництва.
11. Економічна та соціальна ефективність суспільного виробництва, їх показники.
12. Форми організації суспільного виробництва. Виробнича функція.
13. Товар і його властивості. Теорії вартості.
14. Гроші та їх функції. Характеристика ринку грошей.
15. Суспільні блага. Оптимізація суспільного вибору.
16. Мікроекономічний рівень господарювання. Суб'єкти мікроекономіки.
17. Взаємозв'язок потреб і споживання. Споживання – виробництво. Суверенітет споживача і свобода споживчого вибору.
18. Корисність блага, функція корисності.
19. Особливості поведінки споживача, споживчий вибір. Закони Госсена.
20. Визначення рівноваги споживача: кардиналістський і ординалістський підходи.
21. Крива байдужості і її властивості. Бюджетна лінія.
22. Попит: поняття, фактори, крива та закон.
23. Пропозиція як характеристика ринку (поняття, фактори, закон, крива).

- 24.Домогосподарства як постачальники ресурсів виробництва.
- 25.Взаємодія попиту і пропозиції. Ринкова рівновага: проблема сталості.
- 26.Еластичність попиту, її фактори, ступені та практичне значення.
- 27.Концепція еластичності пропозиції.
- 28.Коефіцієнти еластичності попиту (за ціною, за доходом, перехресна), методика їх обчислення.
- 29.Короткострокові витрати виробництва, їх економічний, аналітичний та графічний аналіз.
- 30.Зміст, види і функції ціни.
- 31.Витрати виробництва, їх класифікація.
- 32.Економічний і бухгалтерський підходи до визначення прибутку.
- 33.Класифікація ринкових структур. Кількісні методи оцінки структури ринку.
- 34.Конкуренція і монополія.
- 35.Монополістична конкуренція і олігополія.
- 36.Загальні особливості ресурсних ринків.
- 37.Формування і класифікація доходів домогосподарств. Проблема нерівності у розподілі доходів.
- 38.Макроекономічний рівень господарювання. Макроекономічний кругообіг.
- 39.Система національних рахунків. Основні макроекономічні показники, методика їх обчислення.
- 40.Зайнятість: поняття, форми та показники.
- 41.Інфляція: її сутність, причини та типи.
- 42.Показники цінової динаміки. Соціально-економічні наслідки неконтрольованої інфляції.
- 43.Безробіття: сутність, види та показники.
- 44.Безробіття як фактор макроекономічної нестабільності. Економічні наслідки безробіття.
- 45.Сукупний попит (поняття, фактори, крива) і його регулювання.

46. Сукупна пропозиція (поняття, особливості кривої, фактори) та її динаміка.
47. Модель макроекономічної рівноваги „сукупний попит – сукупна пропозиція”.
48. Циклічний характер розвитку ринкової економіки. Економічний цикл та його фази.
49. Фіскальна політика та її види.
50. Податки, їх класифікація. Сутність податкової політики держави.
51. Бюджетний дефіцит і державний борг.
52. Державний бюджет, його структура та типи.
53. Економічне зростання, його фактори і типи.
54. Роль держави в ринковій економіці, її економічні функції.
55. Зовнішньоекономічна політика держави, її типи.
56. Платіжний баланс країни, його структура.
57. Сутність світового господарства, його структура і суперечності.
58. Глобалізація економіки.
59. Сутність та основні форми міжнародних економічних відносин.
60. Проблема інтеграції України у світове господарство.

9.РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Конституція України. – К.: Основа, 1996.
2. Блауг М. Экономическая мысль в ретроспективе. - М.: Наука, 1994.
- 3.Базилевич В. Д. Макроекономіка: Підручник. / В. Д.Базилевич, К. С. Базилевич, Л. О. Баластрик; За ред. В. Д. Базилевича. – 3-є вид. – К.: Знання, 2006.
- 4.Базилінська О. Я. Макроекономіка: Навч. посібн. – К.: Центр навчальної літератури, 2005.
5. Гальчинський А. С., Єщенко П. С. Основи економічної теорії. – К.: Вища школа, 1995.
6. Державне регулювання економіки: Навч. посібник / С. М. Чистов, А. Е. Никифоров, Т. Ф. Куценко та ін. – К.: Вища школа, 2000.
7. Дідківська Л. І., Головка Л. С. Державне регулювання економіки. - К.: Вища школа, 2001.
- 8.Задоя А. А. Макроэкономика: Учебник. / А. А. Задоя, Ю. Е. Петруня. – К.: Знання, 2006.
- 9.Економічна теорія: політекономія / За ред. В. Д. Базилевича – К.: Вища школа, 2003.
10. Основи економічної теорії: політекономічний аспект. Підручник / Г. Н. Климко та ін. – К.: Вища школа, 2002.
11. Основи економічної теорії: Підручник у 2-х книгах / За ред. Ю. В. Ніколенка. – К.: Либідь, 1998.
12. Основи економічної теорії: Підручник / За ред. А. А. Чухна. – К.: Вища школа, 2001.
13. Політична економія: Навч. посібник / За ред. К. Т. Кривенка. – К.: КНЕУ, 2005.
14. Конспект лекцій з дисципліни «Основи економічної теорії» для студентів 3 курсу денної форми навчання напряму підготовки 6.092200 - «Електричний транспорт». Укл.: Н. В.Можайкіна – Х. ХНАМГ, 2010.

Зразок оформлення титульного аркуша

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України

ХНАМГ

Кафедра економічної теорії

Контрольна робота

з дисципліни «Економічна теорія»

Тема № 1. Предмет, методи і функції економічної теорії

Виконав(ла):

студент(ка) заочного

факультету

3 курсу, групи ЕТ

Петренко Іван

Миколайович

(залікова книжка № 2501)

Перевірила:

Харків
навчальний рік

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для самостійної роботи, практичних занять, виконання контрольних робіт
з дисципліни

«ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»

(для студентів 3 курсу денної та заочної форм навчання за напрямом
підготовки 6.050702 «Електромеханіка»)

Укладач **ШТЕФАН** Світлана Іванівна

Відповідальний за випуск *І. А. Островський*

Редактори *К. В. Дюкар, О. В. Тарасюк, С. В. Тимощук*

Комп'ютерне верстання *О. А. Балашова*

План 2011, поз. 328М

Підп. до друку 25.10.2011
Друк на ризографі
Зам. №

Формат 60 x 84/16
Ум. друк. арк. 3,4
Тираж 50 пр.

Видавець і виготовлювач:
Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК №4064 від 12.05.2011